

**JAAR
VERSLAG
2024**

**BEWEGEN
TUSSEN
MUREN EN
MOGELIJKHEDEN**

beste lezer

2024 was een jaar van contrasten. We vierden een bijzondere mijlpaal: 20 jaar De Rode Antraciet. Twee decennia lang hebben we met partners, vrijwilligers en gedreven medewerkers gebouwd aan een detentiecontext waarin sport, cultuur en participatie geen extra's zijn, maar essentiële bouwstenen van een menswaardig bestaan. We hebben bruggen geslagen tussen binnen en buiten, omdat detentie geen uitsluiting mag betekenen. Dit jaarverslag blikt terug op ons pionierswerk, de groeiende betrokkenheid van partners en de dromen die we samen met mensen in detentie koesteren.

Tegelijk werd dit feestjaar overschaduwd door de harde realiteit in de detentiesector. Stakingen, overvolle gevangenissen en een chronisch personeelstekort eisten hun tol. Hoewel we bijna 50.000 uren sport en cultuur organiseerden, moesten we 10.000 geplande uren schrappen—goed voor 40.000 gemiste deelnames. In Gent ligt ons werk sinds februari 2024 volledig stil. Dit alles betekent meer dan het wegvallen van activiteiten; het betekent isolatie, verlies van sociale contacten en een gebrek aan perspectief. Sport en cultuur bieden vaak het enige houvast,

de enige manier om ademruimte te creëren en iets op te bouwen. Wanneer dit verdwijnt, is de impact immens.

Toch bleven we doen waar we al twintig jaar voor staan: ruimte creëren voor hoop, ontmoeting en groei. 2024 was een jaar van veerkracht en vastberadenheid. Naast ons vaste aanbod van balsporten, kracht- en conditietraining, film, media, beeldende kunsten, literatuur, gevangenisstranten en boksen, kwamen er tal van nieuwe initiatieven bij. Zelfs in de meest uitdagende omstandigheden bleek vooruitgang mogelijk.

Tijdens de inspiratiedag *Count Me In* deelden mensen in detentie hoe essentieel het is om actief betrokken te worden bij hun eigen traject. Gezien worden, erkenning krijgen voor talenten en bouwen aan zelfvertrouwen en autonomie stonden centraal. In de gevangenis van Hasselt bood (en biedt) het voetbalproject *New Goal* mensen in detentie een toekomst als coach. Muziek kreeg een prominente plaats met een inspirerende studiedag, een internationaal hiphop- en storytellingproject in de Poort van Dendermonde en de verdere uitbouw van de muziekkelder in Leuven Centraal. Theaterproducties zoals *FAUST* en *Barzakh* gaven mensen in detentie een stem en stelden het gevangenisstelsel in vraag. In Brussel versterkten we de samenwerking met nieuwe en bestaande partners tijdens netwerkdagen in Haren, wat leidde tot een uitbreiding van sport- en cultuurprojecten.

Wie terugblijkt op het voorbije jaar ziet hoe we samen met mensen in detentie kansen creëren, verantwoordelijkheid stimuleren en nieuwe perspectieven openen. 2024 toonde

hoe kwetsbaar dat proces is, maar ook hoe krachtig.

We blijven ons inzetten om sport, cultuur en participatie structureel te verankeren en een detentiecontext te creëren waarin verbinding centraal staat. En daar mogen we samen trots op zijn: op het engagement van medewerkers en vrijwilligers, de veerkracht van mensen in detentie en de steun van partners en overheden. Dit jaarverslag bewijst opnieuw dat er geen 'zij' en 'wij' bestaan, enkel mensen die samen werken aan verandering. Laten we samen blijven bouwen hieraan, dit is alvast een uitnodiging.

Hartelijke groeten

Els Tijskens
Directeur De Rode Antraciet

inhoud

VOORWOORD	2	03 Vrijwilligerswerking	44
INHOUDSTAFEL	4	■ Marijke Yogadocente in het detentiehuis van Kortrijk	46
MISSIE	5	■ Sabrina & Claire Leesbegeleiders in de Leuvense gevangenissen	50
INFOGRAPHIC	6	04 Samenwerking Justitie	56
INTERVIEW		■ Mario Christoffels Penitentiair Assistent gevangenis Hasselt	58
20 jaar De Rode Antraciet: sport, cultuur en participatie als motor voor verandering	8	■ Fatih Kalin Sportbeambte gevangenis Hasselt	64
THEMA'S	18	05 Samenwerking partners	68
01 Participatie	20	■ Samen spelen en tijdelijke gelijkwaardigheid: theater in de gevangenis	70
■ Terugblik Inspiratiedag 'Count Me In!' 12 maart 2024	20	■ Meer boksen, minder vechten Deelnemers van bokstrainingen aan het woord	78
■ Participatie in detentie: een jaar vol engagement	23	06 Muziek in detentie	82
■ Sleutelfiguren in de gevangenis van Beveren denken mee na over het nieuwe STRAP	26	■ Een muzikaal jaar in vogelvlucht	84
02 De brug naar buiten	28	■ Een muziekkelder in elke gevangenis! In gesprek met Silke Marynissen	91
■ Netwerkmomenten in de gevangenis van Haren	30	Ook nog in 2024...	94
■ NEW GOAL Voetbalproject in de gevangenis van Hasselt	34	Tien blikvangers sport & cultuur	
		COLOFON	100

DE RODE ANTRACIET

ONZE missie

Elke mens maakt deel uit van de samenleving.
In een gevangenis is dat niet vanzelfsprekend.
De Rode Antraciet vzw werkt aan een **maximale interactie**
tussen mensen in detentie en buitenwereld.

Vanuit die drijfveer brengt De Rode Antraciet vzw
een **groepsaanbod van sport en cultuur**
in de gevangenissen van Vlaanderen en Brussel.
Mensen in detentie krijgen hierdoor de ruimte
voor engagement, zelfontplooiing en sociale verbinding.

De Rode Antraciet vzw realiseert dit aanbod voor en met mensen in detentie.
Met een **netwerk van partners** brengt De Rode Antraciet vzw
zuurstof van buiten de gevangenis naar binnen.
En realisaties en verhalen uit de gevangenis naar buiten.

Meer weten
over ons straf verhaal?
Bekijk ons filmpje:

20 jaar De Rode Antraciet: sport, cultuur en participatie als motor voor verandering

INTERVIEW 20 JAAR DE RODE ANTRACIET

In 2024 vierde De Rode Antraciet haar 20-jarig bestaan. In die tijd evolueerde de organisatie tot een vaste waarde binnen het Vlaamse en Brusselse penitentiaire landschap. Wat begon als een samenwerking tussen pioniersorganisaties, groeide uit tot een structurele speler in cultuur en sport in detentie. Sinds de oprichting in 2004 worden mensen in detentie steeds actiever betrokken en blijft de organisatie experimenteren met duurzame initiatieven die de link met de buitenwereld versterken.

Het participatiedecreet van 2008 gaf deze aanpak een extra impuls en versterkte de brug tussen gevangenen en de samenleving. Sinds 1 januari 2024 valt De Rode Antraciet onder het Agentschap Justitie en Handhaving, wat zowel erkenning als onzekerheid met zich meebrengt. Toch blijven de 32 medewerkers, 60 vrijwilligers en talrijke partners zich met volle overtuiging inzetten.

Op deze mijlpaal blikt De Rode Antraciet niet alleen terug, maar vooral vooruit. Hoe blijft de organisatie zich verankeren in een veranderend landschap?

Drie collega's met de langste staat van dienst – bestuurder en voorzitter Gunter, en sport- en cultuurfunctionarissen Gino en Sabine – gaan hierover in gesprek.

Gunter Gehre

Gino Campenaerts

Sabine De Bock

Welke impact heeft De Rode Antraciet de afgelopen 20 jaar gehad binnen detentie en daarbuiten, en wat heeft de organisatie onderscheiden?

Gunter: De Rode Antraciet is gegroeid uit echt pionierswerk. Nog voor de officiële oprichting in 2004 legden collega's de fundamente binnen sport, sociaal-cultureel werk en bibliotheekwerking in gevangenissen. Vanuit de Vlaamse Federatie Forensisch Welzijnswerk (VFFW) ontstond de nood aan een structurele aanpak. De fusie van verschillende organisaties bracht opgebouwde expertise samen, aangevuld met een kleine ploeg pioniers die de werking verder uitbouwde.

De erkenning volgde met het participatiedecreet van 2008, dat participatie centraal stelde en de samenwerking met vooral sociaal-culturele actoren buiten de gevangenis versterkte. De Rode Antraciet werd dé referentiepartner voor sport en cultuur in detentie, waardoor externe organisaties een ingang vonden tot deze doelgroep.

De basiswet voor gedetineerden en het decreet betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden gaven een stevig fundament aan onze missie. Vanuit een autonome positie werd De Rode Antraciet een gewaardeerde partner voor zowel kleine als grote spelers in de sport- en cultuursector.

“De studiedagen en events waren gamechangers: ze maakten op een creatieve manier duidelijk wat er binnen de muren gebeurde en brachten detentie op de radar van de buitenwereld.

Wat ons echt op de kaart zette, was de combinatie van praktijkervaring en kennisdeling. De vele studiedagen, publicaties en creatieve projecten, brachten onze werking breed onder de aandacht. We maakten de impact van ons werk zichtbaar, binnen én buiten de gevangismuren.

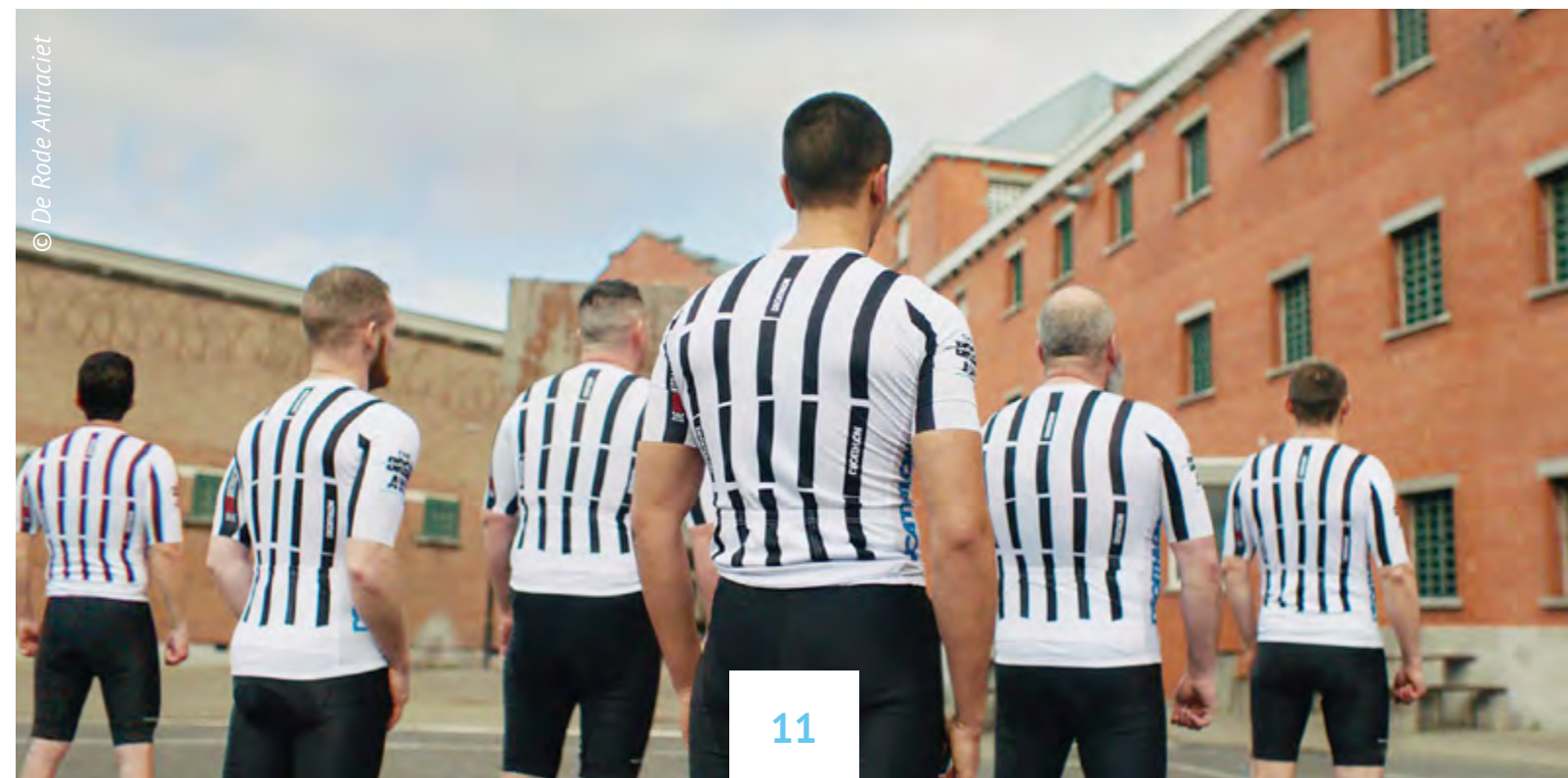
Sabine: Volledig mee eens, De Rode Antraciet is vanaf het begin echt in de praktijk gaan pionieren, samen met de gevangenissen zelf. Zij waren vragende partij en wij speelden in op hun noden. We zijn gestart met vormingswerk voor mensen in detentie, zo gaf ik zelf cursussen rond relaties, ouderschap in detentie, herstelgerichte cursussen en Slachtoffer in Beeld. Alles verliep op maat en in overleg met het gevangenis personeel. We hadden de tijd om de mensen te leren kennen alsook de context. Daardoor bouwden we vertrouwen en krediet op, voor elke partner.

Leuven Centraal was in die periode een voorloper. Daar maakten sport en cultuur al deel uit van het aanbod en was een vormingsagent justitie vrijgesteld hiervoor. In de meeste andere gevangenissen moesten we van nul beginnen. Met een kleine ploeg hebben we toch veel kunnen realiseren, onder andere de uitbouw van bibliotheken. Later kwam daar ook de vorming van justitiepersoneel bij, zoals een module over communicatie en conflicthantering in de basisopleiding voor beambten.

Zoal Gunter aangeeft, we hebben mensen in detentie niet alleen een stem gegeven binnen de gevangenis, maar ook daarbuiten. Door tentoonstellingen, publicaties en samenwerkingen met partners werd ons werk zichtbaarder. Zo versterkte het importmodel, dat nu breed wordt toegepast en waar Europese partners nog steeds

“Vanaf het begin lag de focus op het werken mét mensen in detentie, in nauwe samenwerking met het personeel. Dat vertrouwen op de werkvloer was onze grootste kracht.

met grote ogen naar kijken. Die evolutie heeft ervoor gezorgd dat we vandaag een erkende en gespecialiseerde partner zijn in het penitentiaire landschap. Er was veel engagement, creativiteit en dialoog met partners in de gevangenis en erbuiten, samen zijn we enorm kunnen groeien.

Gino: Sport binnen de gevangenis muren was vroeger heel vrijblijvend. Als er een bal en tijd was, konden gedetineerden sporten. Justitie had soms personeelsleden vrijgesteld om sport te organiseren, maar een structureel beleid ontbrak. Met De Rode Antraciet brachten we een plan, expertise en een netwerk binnen, en dat maakte meteen een groot verschil.

In het begin was er zeker terughoudendheid. Ik herinner me dat ik, toen zelf nog als beambte op de zorgafdeling dacht: *‘Wat komt die sportman van De Rode Antraciet hier doen? Dat is toch mijn taak?’* Maar al snel zagen we de voordelen: tijd, planning, kennis en een netwerk dat justitie zelf niet had. Zeker in periodes van personeelstekorten werd duidelijk dat sportprofessionals een echte meerwaarde boden. Samen hebben we een structureel sportaanbod uitgebouwd, waarbij Leuven Centraal opnieuw een voortrekker was.

Daarnaast groeide De Rode Antraciet uit tot hét aanspreekpunt voor sport binnen detentie, ook voor externe partners. Europese samenwerkingen versterkten onze werking verder. Ons eerste grote project was in 2013, toen Antwerpen hoofdstad was van het Europese sportjaar. Het startschot zou vanuit de gevangenis worden gegeven, maar dat ging uiteindelijk niet door. Toch zette dit project ons op de kaart. We zagen hoe waardevol het was om Europees te kijken, ons te laten inspireren en ervan te leren. Later groeiden hier grotere projecten uit,

“Justitie had soms personeelsleden vrijgesteld om sport te organiseren, maar een structureel beleid ontbrak. Met De Rode Antraciet brachten we een plan, expertise en een netwerk binnen, en dat maakte meteen een groot verschil.”

zoals participatie binnen detentie en sport als brug naar re-integratie na detentie. Dit laten we niet meer los.

Hoe blijft De Rode Antraciet zich verankeren in een veranderend landschap en veranderende samenleving?

Gunter: Hoe de samenleving naar detentie kijkt, is een complexe kwestie. Polarisering, culpabilisering, een strenger strafklimaat – het is moeilijk te voorspellen welke kant het opgaat. Wat in de media verschijnt, werkt vaak een beeldvorming in de hand die niet strookt met meerderheid van mensen in detentie. Tegelijk tonen bepaalde programma's en reportages ook een meer genuanceerde blik op humane detentie en herstel.

Daar ligt een belangrijke rol voor ons: positieve en genuanceerde verhalen naar buiten brengen, ervoor zorgen dat detentie geen zwart-witverhaal wordt en blijven argumenteren voor een humane en participatieve benadering. Justitie is niet alleen een overheidszaak; het is iets waar de bredere samenleving invloed op heeft. Een assisenjury is daar een extreem voorbeeld van: burgers beslissen mee over straffen. Maar als je hen betreft bij straftoemeting, moet je hen ook betrekken bij herstel en re-integratie. Daarin hebben wij als middenveld een cruciale rol. Zolang we een maatschappelijke speler blijven en geen onderdeel worden van het justitiesysteem zelf, kunnen we die rol blijven opnemen.

“De Rode Antraciet moet waken over een genuanceerd en menselijk detentie-beleid. Onze kracht zit in het middenveld, niet in het systeem zelf.”

Gino: We moeten de komende jaren nog meer de nadruk leggen op vernieuwende manieren om participatie binnen de gevangenis muren vorm te geven. De vraag is: hoe doen we dat in de praktijk? De afgelopen jaren gingen we aan de slag met participatieprojecten zoals peer-to-peerwerking, waarbij mensen in detentie zelf verantwoordelijkheid opnemen. Een goed voorbeeld is het organiseren van een crossfittraining op de wandeling, zonder bewaking. Enkele jaren geleden was dat ondenkbaar, maar nu lukt het. Dat toont aan dat er ruimte is om te groeien en dat wij onszelf opnieuw moeten blijven uitvinden. We hebben de kennis en de ervaring om die participatieve trajecten verder uit te bouwen.

Sabine: Ik sluit daar graag bij aan. Een van de sleutels tot verankering is het versterken van vertrouwen en talentontwikkeling bij mensen in detentie, en dat op verschillende terreinen. Kijk naar de bibliotheekwerking in Leuven Centraal: die is bijzonder flexibel, ook tijdens stakingen, avonden en weekends.

“
We moeten de komende jaren nog meer de nadruk leggen op vernieuwende manieren om participatie binnen de gevangenis-muren vorm te geven.

Mensen in detentie nemen daar heel wat taken en dus verantwoordelijkheid op zich, bouwen expertise op en zorgen ervoor dat alles blijft draaien. Datzelfde geldt voor sportmonitoren of interne sportcoaches. Wanneer er een buitenploeg komt sporten, meestal in het weekend, staan zij in voor de organisatie: ze stellen de interne sportploeg samen, zorgen dat het materiaal klaarstaat en promoten de activiteit. Ze zijn eigenlijk ambassadeurs voor sport binnen de gevangenis.

Het mooie is dat ze dit niet alleen binnen detentie doen, maar deze competenties ook meenemen in hun traject na detentie. Vertrouwensfuncties bieden kansen, en dat heeft een enorme impact. Daarom is het belangrijk om ook justitiepersoneel hierbij te betrekken en hen inzicht te geven in waarom deze rollen zo waardevol zijn. Informele communicatie en samenwerking creëren draagvlak. Dat zie je bijvoorbeeld bij de wintertrainingen met Buurtsport: de trainer komt elke week langs, en inmiddels helpt het personeel mee om te kijken of de terreinen bespeelbaar zijn. Dat soort goodwill en betrokkenheid is cruciaal voor de toekomst.

We hoorden dingen zoals inzetten op kwaliteit, onafhankelijkheid, ambitie, beweging. Wat als je toch nog even mag dromen en innoveren?

Gino: Wat ik echt mis, zijn de cursussen en de kwaliteit daarvan. Ik wil daar een lans voor breken. We hebben binnen sport en cultuur, en dankzij ons brede netwerk, de expertise om vernieuwende vormen te ontwikkelen – zowel voor mensen in detentie als voor het personeel. Dat is een enorme kans. We kunnen opleidingen aanbieden die niet alleen focussen op vaardigheden binnen de gevangenis-muren, maar ook bruggen slaan naar buiten. Denk aan cursussen rond sportcoaching, organisatie en teamwerk, waarin mensen

“
Een van de sleutels tot verankering is het versterken van vertrouwen en talentontwikkeling bij mensen in detentie, en dat op verschillende terreinen.

“

We kunnen opleidingen aanbieden die niet alleen focussen op vaardigheden binnen de gevangenis-muren, maar ook bruggen slaan naar buiten.

verantwoordelijkheid leren opnemen en groeien in hun rol. Als we dat goed structureren, kunnen we niet alleen een sterke leeromgeving binnen detentie creëren, maar ook waardevolle competenties meegeven voor daarna.

Sabine: Ik denk meteen aan ervaringsdeskundigheid en talentontwikkeling bij mensen in detentie, vooral op het vlak van sport en cultuur. Er zijn zoveel vaardigheden en talenten aanwezig, maar die krijgen nog te weinig erkenning of ondersteuning. Als we daar structureel op inzetten, kunnen we een belangrijke rol spelen in hun traject, zowel binnen als buiten detentie. Dat betekent niet alleen vorming en begeleiding, maar ook meer verantwoordelijkheid geven binnen participatieve trajecten. Dit soort

engagement zou ook moeten meetellen in hun parcours binnen detentie en als voorbereiding op re-integratie. Daarnaast moeten we sterker inzetten op informeel leren. Vaak ligt de focus op werkgelegenheid of formeel onderwijs, maar bij veel mensen ontbreken cruciale basiscompetenties. Hoe functioneer je in een groep? Hoe ga je om met relaties? Hoe leer je afspraken na te komen? Hoe geef je je leven vorm? Dat zijn fundamentele vaardigheden die nodig zijn voor een succesvolle re-integratie. Werk en onderwijs krijgen vaak meteen prioriteit, maar zonder deze basiscompetenties blijft de drempel hoog. Mensen in detentie zijn zelf vragende partij, en wij kunnen die ontwikkeling mee vormgeven.

Gunter: Als ik één ambitie mag uitspreken, dan is het dat we participatie breder en structureler moeten verankeren. We hebben het al op verschillende manieren benoemd, maar het gaat om méér dan enkel mensen in detentie. Ook penitentiaire beampten, ervaringsdeskundigen en externe partners

“
Voor echte re-integratie heb je meer nodig dan een diploma of een job. Basiscompetenties zoals samenwerken, omgaan met relaties en afspraken nakomen, vormen de fundamenten voor een nieuwe start.

moeten actief betrokken worden. We moeten participatie op verschillende niveaus en manieren definiëren en uitbouwen. De rol van ervaringsdeskundigen is daarin cruciaal. Hoe geven we hen een volwaardige plek? Kunnen we ex-gedetineerden een stem geven in ons bestuur of in werkgroepen? Participatie moet ingebed worden in onze

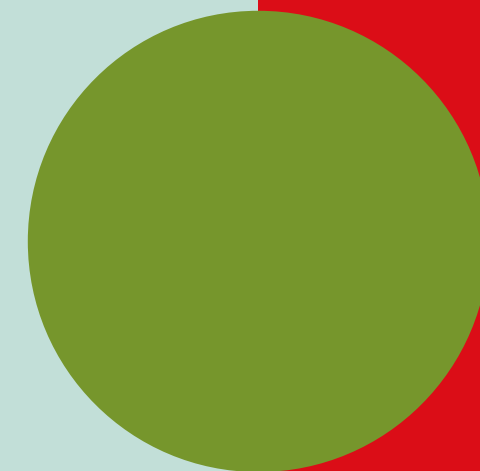
reguliere werking in plaats van afhankelijk te zijn van losse initiatieven. Er zijn nog te veel stakeholders die we onvoldoende betrekken – vrijwilligers, externe organisaties, culturele en sportpartners. We moeten onze netwerken verder uitbreiden en verdiepen.

En dan is er participatie na detentie. Dat is een volgende, minstens even belangrijke stap. Hoe bouwen we bruggen naar buiten, zodat participatie niet stopt aan de gevangenispoort? Dat vraagt om nieuwe partners en een andere benadering, maar het is een uitdaging die we absoluut moeten aangaan.

“
Echte participatie reikt verder dan de gevangensismuren. We moeten ervaringsdeskundigen, personeel en externe partners actief betrekken om een duurzaam verschil te maken.

**PARTI
CIPATIE**

01

Terugblik Inspiratiedag 'Count Me In!' | 12 maart 2024

Op 12 maart 2024 organiseerden we in Brussel een inspiratiedag over actieve participatie van mensen in detentie via sport of cultuur. Er waren in totaal 125 deelnemers waaronder hulp- en dienstverleners uit de gevangenis, justitiepersoneel, samenwerkingspartners sport en cultuur en 8 ervaringsdeskundigen. De inspiratiedag vormde het slot van het driejarig project 'Count Me In! Active Participation in Prison'.

Binnen dit project zetten we in op heel veel verschillende participatieve projecten en initiatieven. Op de inspiratiedag bleek dat alle puzzelstukjes samen een krachtig verhaal vertelden. Doorheen alle presentaties, gesprekken en workshops werd zichtbaar wat er allemaal in beweging is gezet door onze medewerkers. 'Een warme en interessante dag zoals enkel De Rode Antraciet dat kan,' reageerde een van de deelnemers.

Ervaringsdeskundigen aan het woord

In het plenaire gedeelte kregen we interessante inzichten van sprekers zoals Thomas Bellinck en Wim Ipers. Maar het publiek was misschien nog het meest onder de indruk van de getuigenissen van de ervaringsdeskundigen; mensen in detentie die vertelden over hun beleving van participatie in de gevangenis.

'Het was gewoon de max om samen met de sportcoördinator een dag naar Brussel te mogen gaan. Eerst eng om voor zo een grote zaal te praten maar het werd steeds leuker. Mochten ze het mij opnieuw vragen, ik zou het zo doen. Het was een leuke en interessante dag.' (ervaringsdeskundige - sportfunctionaris gevangenis Oudenaarde)

In de namiddag konden de deelnemers kiezen uit verschillende workshops die thema's behandelden zoals creatieve

“Het was gewoon de max om samen met de sportcoördinator een dag naar Brussel te mogen gaan.”

co-creatie (radio, gevangeniskrant, theater...) de impact van participatieve projecten, de werking van activiteitenteams, theoretische inzichten rond participatie, de rol van justitiepersoneel en sportfatiken.

Meer lezen? Op onze website vind je een overzichtspagina met alle presentaties die tijdens de inspiratiedag aan bod kwamen.

[Terugblik Inspiratiedag 'Count Me In! Actieve participatie in gevangenissen'](#)

Publicaties in de kijker

Het Count Me In!-traject leverde ook **twee publicaties** op: een praktische gids over activiteitenteams en een impactstudie rond participatie.

Blauwdruk A-teams

Een activiteitenteam, kortweg A-team, is een kleine groep van gedetineerden die intensief betrokken zijn bij het aanbod van hulp- en dienstverlening en zelf activiteiten bedenken en organiseren voor medegedetineerden.

Tijdens de inspiratiedag lichtten we de werking van verschillende A-teams toe via een panel en een gesprek met de deelnemers.

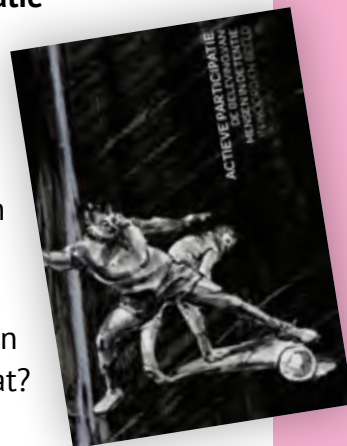
De verschillende praktijken die bestaan in de gevangenissen van Ruislede, Hasselt, Merksplas, Beveren en in het detentiehuis van Kortrijk hebben we met Count Me In! in een blauwdruk gegoten. Deze blauwdruk belicht het waarom, hoe en wat van een activiteitenteam, geïllustreerd met voorbeelden uit de verschillende gevangenissen.

En dat werpt vruchten af! Het afgelopen jaar zijn er verschillende nieuwe A-teams opgericht, o.a. in de gevangenis van Turnhout en de hulpgevangenis van Dendermonde.

📄 [Download de blauwdruk A-teams](#)

Impactstudie participatie

Eén van de doelstellingen van het project Count Me In! was om de impact van actieve participatie van mensen in detentie in kaart te brengen. Maar wat is impact? En vooral: hoe meet je dat?

Tijdens een infosessie op de inspiratiedag gaf Annelies Poppe toelichting over ons proces rond impactmeting, de totstandkoming van de publicatie en hoe andere organisaties zelf ook een impactmeting kunnen opstarten.

Aan de hand van de 'success case method' en diepte-interviews hebben we een beeld gecreëerd van wat actieve participatie voor mensen in detentie betekent. Het eindresultaat: de publicatie 'Actieve participatie – de beleving van mensen in detentie in woord en beeld'. De publicatie bevat niet alleen input en ervaringen van mensen in detentie maar is ook vormgegeven in samenwerking met een illustrator in detentie, namelijk Mamboleo. Hij creëerde beelden bij de verhalen van de mensen in detentie.

"Participatie is voor mij een erkenning van waarden: intrinsieke talenten van mensen. Het is heel belangrijk dat we aangesproken worden hierop, verantwoordelijkheid kunnen opnemen, daardoor losstaan van het systeem en zelf een project hebben."
(Mamboleo, 2024)

📄 [Download de impactstudie](#)

Participatie in detentie: een jaar vol engagement

Dankzij extra projectmiddelen van het Agentschap Justitie en Handhaving kon De Rode Antraciet een nieuw, éénjarig participatietraject opzetten. Dit traject stelde ons in staat om drie participatiemedewerkers aan te werven. De projecten die zij dit jaar initieerden, droegen bij aan de realisatie van drie concrete doelstellingen:

1. De inzet van mensen in detentie bij de organisatie & ondersteuning van het sportaanbod binnen de gevangenis.
2. Mensen in detentie bepalen mee het groepsaanbod binnen de gevangenis
3. Bewoners binnen detentiehuisen zijn actief betrokken bij het groepsaanbod

In verschillende gevangenissen werden projecten opgezet die binnen deze doelstellingen passen. Hieronder volgt een overzicht van enkele van de meest impactvolle initiatieven.

Hoewel dit éénjarige project eind februari 2025 ten einde liep, blijft participatie een speerpunt binnen De Rode Antraciet. De opgedane kennis en ervaringen zorgen ervoor dat participatie hoog op de agenda blijft staan en dat ook toekomstige initiatieven hierop kunnen voortbouwen. Samen blijven we streven naar een rechtvaardige en menswaardige detentieomgeving waarin participatie centraal staat.

Mensen in detentie als mede-vormgevers van het groepsaanbod

Binnen deze pijler werden diverse trajecten opgezet waarbij mensen in detentie actief betrokken werden bij de inhoud en organisatie van activiteiten. Zo werd in verschillende gevangenissen gewerkt met participatieve werkgroepen (A-teams), waarin gedetineerden zelf projecten konden aanbrengen en uitwerken. Dit leidde tot een aanbod dat beter aansluit bij hun behoeften en interesses.

Enkele voorbeelden:

- In Oudenaarde werd een professionele muziekstudio ingericht, waar personen in detentie in samenwerking met vzw Chaud via workshops worden opgeleid tot muziekproducers.
- Vijf bewoners in Oudenaarde kregen acht weken lang een fotocamera op cel om hun blik op het gevangenisleven vast te leggen, wat resulteerde in een expo binnen de gevangenis.
- Op de Drugvrije Afdeling in Brugge organiseerden vier bewoners een zomeraanbod met schaaklessen, een pingpongtoernooi en een zelfgemaakte quiz voor ontspanning en plezier.

- In de gevangenis van Merksplas werd het reeds bestaande A-Team verder ondersteund door middel van een vormingsaanbod. Na een evaluatie van de huidige werking en een peiling naar de vormingsnoden werd in samenwerking met Avansa een vorming georganiseerd rond effectief vergaderen.
- In de gevangenis van Turnhout zette het pas opgerichte A-Team zich verder op de kaart door wekelijkse activiteiten te organiseren in samenwerking met een dynamisch groepje personen in detentie.
- In de gevangenis van Antwerpen doopten enkele vrouwen zich tot de 'SweetSisters'. Onder het mom van 'zussen die elkaar steunen in moeilijke tijden', zetten ze hun schouders onder de voorbereiding en begeleiding van groepsactiviteiten. De kerstwandeling en het Valentijnsdiner waren alvast een groot succes.

Sport als middel tot verbinding en welzijn

Om de participatie binnen sport te versterken, werd ingezet op de opleiding van personen in detentie die betrokken zijn bij de organisatie en begeleiding van sportactiviteiten. Momenteel zijn er sportfatikken/coaches actief in o.a. Wortel, Oudenaarde, Dendermonde, Turnhout, Gent, Mechelen, Beveren en Leuven Centraal.

Enkele voorbeelden:

- Een team van niet minder dan 10 mensen in detentie organiseerde in de gevangenis van Dendermonde vijf weken lang zomerspelen met vijf verschillende sportcompetities.
- Velen van hen namen ook deel aan de cursus Start2Coach. In vijf weken werden ze klaargestoomd door lesgever en paralympisch coach Gregory Planckaert om als trainer voor een groep te staan.
- In Merksplas uitte het A-Team grote interesse in het aanbieden van cardiotrainingen als aanvulling op het fitnessaanbod in de gevangenis. Enkele sportfatikken werden lid van het A-Team en hielpen een aanbod op poten te zetten. Nu vinden er wekelijks cardiotrainingen plaats die begeleid worden door de leden van het A-Team.

- Omwille van slijtage van de toestellen zullen de 2 fitnessruimtes in de gevangenis van Turnhout opnieuw aangepakt worden. Om de aanpassingen zo dicht mogelijk bij de noden van de personen in detentie te doen aansluiten, werden de verschillende sportfatikken gehoord. Ze werden bevraagd over welke apparaten een opknapbeurt konden gebruiken en welke apparaten ze misten in de fitness. Op basis van hun inbreng wordt de fitness nu onder handen genomen.

© De Rode Antraciet

Verkenning van participatie in detentiehuisen

In de detentiehuisen van Kortrijk en Vorst werd geëxperimenteerd met participatie via overlegmomenten waarin bewoners meedachten over activiteiten. Aangezien het concept van detentiehuisen nog nieuw is, ligt de focus op het verkennen van mogelijkheden en het uitwisselen van ervaringen.

Enkele voorbeelden:

- Samen met organisatieondersteuner Laura en de bewoners van het detentiehuis van Vorst, bereidde sport- en cultuurfunktionaris Amber een paar weken lang een gevarieerd feestprogramma voor. Het resultaat? 'Berkendael by Night': een avond vol plezier, samenwerking en verbinding.
- In het detentiehuis van Kortrijk was de D-kern (A-team) van a tot z betrokken bij de organisatie van een quiz. Van concept over communicatie en inschrijvingen tot de chocomelk voor tijdens de quiz: alles namen ze zelf in handen. Ook de presentatoren en de juryleden waren leden van de D-kern. Met een 25-tal deelnemers werd de quiz dan ook een groot succes.

Sleutelfiguren in de gevangenis van Beveren denken mee na over het nieuwe STRAP 2025-2030

Voor de opmaak van het nieuwe strategisch plan (STRAP) werden de sleutelfiguren, een groep van personen in detentie die input geven voor de lokale uitbouw van het hulp- en dienstverleningsaanbod, door de Gemengde Commissie uitgenodigd om mee na te denken over het nieuwe STRAP vanuit de optiek van het gebruikersperspectief.

Tijdens een zestal bijeenkomsten in november en december 2024 bespraken tien mensen in detentie samen met enkele leden van de Gemengde Commissie wat voor hen belangrijk is.

De gesprekken werden opgebouwd rond de tien strategische opties die zijn opgenomen in de adviesnota van de Gemengde Commissie rond de opmaak van het strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden 2025-2030 voor de Vlaamse Regering.

Het traject bestaat uit twee fases. Tijdens de eerste fase in 2024 lag de nadruk vooral op focuspunten van de mensen in detentie. Tijdens de tweede fase (2025) worden deze voorgelegd en besproken tijdens rondetafelgesprekken met de leden van de Gemengde Commissie.

[Meer info](#)
Partnerschap ESF-projecten

Medegefinancierd door
de Europese Unie

© De Rode Antraciet

**BRUG
NAAR
BUITEN**

02

Netwerkmomenten in de gevangenis van Haren

De gevangenis van Haren mag misschien niet meer als nieuw beschouwd worden, voor de mensen die er werken is het nog steeds zoeken naar de eigenheid van de gevangenis en naar een vaste structuur. Intussen is ook het detentiehuis van Vorst gestart, in het gebouw van de vroegere vrouwengevangenis in Berkendaal. Daarnaast laat ook de gevangenis van Sint-Gillis nu een ruimer aanbod van sportieve- en culturele activiteiten toe. Er is met andere woorden enorm veel veranderd in het Brusselse gevangenislandschap.

Oktober 2024 leek ons daarom het uitgelezen moment om oude bekenden en nieuwe partners uit te nodigen voor een bezoek aan de gevangenis van Haren om zo onze werking op de drie locaties toe te lichten. Want laat het duidelijk zijn: zonder sterke partners en samenwerking met boeiende organisaties, is er geen evenwichtig en gevarieerd aanbod sport en cultuur mogelijk in een gevangenis of detentiehuis.

Een zoektocht naar alle mogelijke sport- en cultuurpartners werd gestart. We kwamen tot een lange lijst van organisaties die we allemaal wilden leren kennen en waarmee we willen samenwerken. De uitnodigingen werden verstuurd en uiteindelijk schreven maar liefst 55 personen zich in! We besloten niet één maar twee heuse netwerkdagen te organiseren.

“
Het netwerkmoment
verliep heel goed,
het was een
aangename en
interessante
kennismaking

Eerste kennismaking

Op 8 en 15 oktober zat de bezoekszaal van Haren vol geïnteresseerden die, gewapend met een tasje koffie, de pen in de aanslag hielden om zeker niets te missen van de uitgebreide presentatie die onze Brusselse functionarissen hen gaven. Daarna volgde een rondleiding door het ‘gevangenisdorp’ Haren: de wandeling, de centrale plaats, een activiteitenzone, een bib, de radiostudio, de sporthal, ... De bezoekers waren danig onder de indruk van de rondleiding en velen zagen aan het eind van de dag ook een mogelijkheid tot samenwerking. Twee van hen zijn Piet Heyvaert, ploegverantwoordelijke van zaalvoetbalploeg Daringman en Jeanne Kinoo, publiekswerker bij Passa Porta. We laten hen graag aan het woord over hun eerste kennismaking en verdere plannen tot samenwerking:

De buitenploeg

Piet Heyvaert: “Ik kende De Rode Antraciet nog niet, anderen in onze ploeg –met een verleden in het sociaal werk- wel. Via onze communicatieverantwoordelijke hoorden we over het netwerkmoment. Het leek me wel interessant, niet alleen voor de persoonlijke ervaring, maar ook vanuit de overtuiging om de mensen in de gevangenis een moment van ontspanning, sport en plezier te kunnen bezorgen.

Het netwerkmoment verliep heel goed, het was een aangename en interessante kennismaking. Voor professionele redenen was ik al in de gevangenis van St-Gillis geweest en in meerdere gesloten centra voor personen zonder verblijfsvergunning, maar dit was wel de eerste keer in een ‘moderne’ gevangenis als Haren. Qua infrastructuur kreeg ik eerder een positieve indruk, maar principieel ben ik geen grote voorstander van dit soort massadetentieplaatsen... Maar dat is wellicht een andere discussie.

Of het bezoek me nog bepaalde inzichten heeft bijgebracht? Dat mensen in de gevangenis ook maar gewoon mensen zijn die alle recht hebben op een menswaardig bestaan in menswaardige omstandigheden en dat dit spijtig genoeg niet (altijd) gewaarborgd wordt.

“

Ik vond het wel echt een meerwaarde om de medewerkers van De Rode Antraciet persoonlijk te leren kennen. Op die manier verliep alles daarna heel vlot.

Ik vond het wel echt een meerwaarde om de medewerkers van De Rode Antraciet persoonlijk te leren kennen. Op die manier verliep alles daarna heel vlot. Het was ook interessant om met andere sportploegen kennis te maken. De concurrentie op een andere manier bezig zien is altijd leerrijk. *(knipoogt)*

De match zelf was een super interessante en leerrijke sportieve ervaring met maatschappelijke impact. Ook vanuit de ploeg was er enthousiasme: we konden meer spelers op de been brengen dan voor onze competitie matches. (lacht) De wedstrijd verliep heel fair, zonder incidenten en met heel veel wederzijds respect tussen alle deelnemers. We staan er allemaal voor open om dit nog eens te doen.

De reacties van de mensen met wie we gespeeld hebben, spraken ook boekdelen. Zowel voor, tijdens als na de match staken ze hun dankbaarheid niet onder stoelen of banken en vroegen ze ons wanneer we terugkwamen.”

Brussels literatuurhuis

Jeanne Kinoo: “Ik kende De Rode Antraciet al voor mijn deelname aan het netwerkmoment. Mijn voorganger had de organisatie bij de overdracht vermeld en gezegd om die zeker in het oog te houden voor mogelijke partnerschappen.

Het netwerkmoment verliep zeer vlot. Het was interessant en heeft een grote impact gehad op mijn beeld van gedetineerden. Het is ook veel gemakkelijker om na te denken over een bepaald evenement met gedetineerden als je een duidelijk beeld hebt van de infrastructuur.

Omdat het mijn ‘eerste keer’ in de gevangenis was, vond ik het best wel pakkend om in direct contact te komen met de werkelijkheid van een celstraf en hoe weinig rechten mensen in detentie hebben. Voor wie ‘buiten’ is lijkt een celstraf een vaag concept. Anderzijds kreeg ik veel respect voor de werking van De Rode Antraciet.

“

Ik kreeg een ‘menselijker’ beeld van gedetineerden en begreep beter dat hen toegang geven tot sport en cultuur op lange termijn een positieve impact kan hebben op onze hele maatschappij.

Ik kreeg een ‘menselijker’ beeld van gedetineerden en begreep beter dat hen toegang geven tot sport en cultuur op lange termijn een positieve impact kan hebben op onze hele maatschappij, aangezien het re-integratie vergemakkelijkt.

Het was zeker een meerwaarde om de medewerkers van De Rode Antraciet persoonlijk te leren kennen. Het maakt het leggen van verdere contacten gemakkelijker. Het netwerkmoment gaf ook inspiratie m.b.t. concrete activiteiten of projecten. De afwezigheid van een gestructureerde bibliotheekwerking is daarbij wel een jammere hindernis voor het organiseren van literaire evenementen.”

Stockfoto © Unsplash

NEW GOAL | Voetbalproject in de gevangenis van Hasselt

De afgelopen jaren vonden er reeds drie voetbaltrajecten plaats in verschillende gevangenissen: in Beveren (2021-2022 en 2023-2024) en in de gevangenis van Wortel (2022-2023). Het vierde opleidingstraject werd in 2024 uitgerold in de gevangenis van Hasselt en kreeg als naam 'New Goal'.

Het doel van het project is om mensen in detentie een basisopleiding tot jeugdvoetbalcoach te geven, hen via een stage bij een lokale voetbalploeg praktijkervaring te laten opdoen en hen via deze weg terug te verbinden met de samenleving.

In samenwerking met Voetbal Vlaanderen bieden we binnen de muren de basisopleiding 'Start 2 Coach' (UEFA C) van 16 uur (8 x 2u) aan, gevolgd door een stagetraject bij verschillende lokale voetbalclubs buiten de gevangenis muren. Tijdens het hele

traject worden de deelnemers begeleid door De Rode Antraciet, Voetbal Vlaanderen en de lokale voetbalploegen.

Bij de doelgroep zelf is er grote interesse om een opleiding tot voetbalcoach te volgen. Dit initiatief kan de samenleving ten goede komen en wordt daarom gezien als een veelbelovende strategie voor rehabilitatie en maatschappelijke re-integratie.

Voor ons jaarverslag spraken we met een aantal mensen die het afgelopen jaar betrokken waren bij 'New Goal': trainer Frans Meeuwens; Kim Duwé, teamleider justitie en ESF jongerenprojecten bij Groep Intro; en Gers* en Lamar*, twee deelnemers van het voetbaltraject in Hasselt.

Frans Meeuwens / Trainer Voetbal Vlaanderen

Hoe ben je trainer geworden van dit voetbalproject? En wat motiveerde je om je te engageren binnen een detentiecontext?

Frans: Ik geef al 24 jaar les aan de trainersschool. In het reguliere traject daar geef ik verschillende opleidingen. Dat is natuurlijk een ander publiek, ik vond het een uitdaging om dit te doen voor een andere groep. Achteraf bekeken, kan ik zeggen dat ik er echt veel voldoening uit gehaald heb. Doorheen zo'n traject van 10 weken ontstaat er toch een band. Ik kwam graag, ook omdat de deelnemers absoluut gemotiveerd waren om dit te doen.

Was er een verschil voor jou om een groep jongens in detentie te trainen of gewone reguliere groepen?

Frans: Voor mij was het een volledig nieuwe situatie, confronterend ook. Ik moest langs de metaaldetector, langs verschillende poorten die achter mij dicht vielen, ... In het begin hield ik wat afstand, maar doorheen de weken verliep het almaar vlotter. Als ik het niet wist, zou ik niet kunnen zeggen dat ik met gedetineerden aan het werk was. Hun motivatie was top. De ene deelnemer is temperamentvol, een andere is wat rustiger, maar op dat vlak is er weinig onderscheid tussen reguliere cursisten en de New Goal-cursisten.

Wat was voor jou het belangrijkste van deze opleiding, de praktijk of hun persoonlijke ontwikkeling, of allebei?

Frans: Allebei. Bij de cursisten zat een aantal jongens die echt wel kaas hadden gegeten

van voetbal, maar er waren er ook bij die er totaal niets van kenden. Elke week kregen ze opdrachten die ze op het veld moesten uitvoeren. Ze moesten elkaar coachen, wat niet vanzelfsprekend is voor iemand die heel weinig van voetbal afweet. Niet alleen het praktijkgerichte was belangrijk, ook de groepssfeer. Het is een behoorlijk hecht groepje geworden. Dat is heel belangrijk voor hun persoonlijke ontwikkeling.

“Het zijn dit soort projecten die ook na detentie nog impact gaan blijven hebben. Voor sommige jongens is het echt een kans.”

Denk je dat dit soort projecten een grote impact heeft voor de deelnemers?

Frans: Wat jullie doen met De Rode Antraciet voor die mannen, echt chapeau! Want dat is niet zo vanzelfsprekend. Het zijn dit soort projecten die ook na detentie nog impact gaan blijven hebben. Voor sommige jongens is het echt een kans. Een van de deelnemers kwam vrij, maar is toch nog iedere les van ver met de bus afgekomen naar de gevangenis om zijn opleiding af te maken. Dat zegt toch wel iets over de impact, ze grijpen echt die kans.

Heb je doorheen de sessies ook veranderingen bij de deelnemers gemerkt?

Frans: Ik heb de jongens zien openbloeien. In het begin was het voor sommigen moeilijk, maar ze werden geholpen door de anderen. De eerste keer bijvoorbeeld dat een deelnemer die niets van voetbal kende een oefening moest uitzetten, lukte dat van geen kanten. Ik wilde hem helpen, maar dat hoefde eigenlijk niet. Zijn medecursisten namen al snel het initiatief, ze hebben hem echt over de streep getrokken. Die helpende en corrigerende functie pikken ze gaandeweg op. Ze stonden er ook voor open om meer en meer het heft in eigen handen te nemen en mij gewoon aan de zijlijn te laten bijsturen. Dat maakte het voor mij een stuk aangename om te komen.

Welke vaardigheden of lessen die je tijdens de trainingen hebt aangeleerd, zijn volgens jou het meest waardevol voor het leven na detentie?

Frans: Het feit dat ze elkaar hielpen en dat ze het voor mekaar opnamen vond ik echt belangrijk. En dat ze elkaar ook durfden bij te sturen of te corrigeren als er eentje uit zijn dak ging. Appreciatie is ook belangrijk: toen de ex-profs langskwamen was dat echt wel een moment voor hen. Dat die ex-profvoetballers speciaal voor hen kwamen en tijd maakten voor een gesprekje, daar waren ze van onder de indruk.

Wat gaf je de meeste voldoening tijdens dit traject?

Frans: Ik heb gezien hoe ze van 12 individuen tot een groepje gegroeid zijn waarin iedereen het voor elkaar opnam. Dat is toch iets dat blijft hangen. Als de groep de sporthal verliet, gingen de cursisten naar links en wij naar rechts. Dan waren die mannen 30 meter verder nog aan het roepen naar mij: 'tot volgende week, Frans!' Die dankbaarheid, dat raakte me.

Denk je dat dit soort projecten echt bijdraagt tot een betere re-integratie?

Frans: Daar ben ik heel zeker van. Voor de jongens die nu naar de stage gaan, wordt de lat hoog gelegd. Ze gaan naar de

verschillende clubs, dat is een volgende stap in hun re-integratie. Ze willen ook niet teleurstellen. Ik ben ervan overtuigd dat het voor hen een meerwaarde gaat zijn.

We werken voor dit project ook samen met Arktos om nog verder in te zetten op sociale vaardigheden. Welke impact zou dit volgens jou kunnen hebben?

Frans: Ik vind dat zeer positief. Zich opnieuw aanpassen aan een nieuwe situatie, zeker als assistent-coach van een groep kinderen is niet te onderschatten. Het moet van de eerste keer goed zijn. Dat is een hele grote uitdaging voor hen, maar ook voor ons. Ze moeten ervoor zorgen dat wat ze de voorbije 4 maanden hebben geleerd, zijn vruchten afwerpt. Maar dat is een groeiproces natuurlijk en dat zal met vallen en opstaan verlopen.

Heb je nog tips of advies voor toekomstige trainers die ook overwegen om eventueel in dit project te stappen. Waar moeten ze rekening mee houden?

Frans: Begin met een blanco blad, want als je bevooroordeeld bent, komt je niet vooruit. Dan hebben ze geen eerlijke kans meer om zich te bewijzen. En zorg dat alles duidelijk is voor alle partijen.

Kim Duwé / Groep Intro

Jullie maken deel uit van het project 'New Goal', het voetbalproject in de gevangenis van Hasselt. Kan je iets meer vertellen over jullie rol hierin vanuit het Op Stap project?

Kim: Op Stap is een samenwerking tussen Groep Intro en Alternatief VZW. Onze coaches werken binnen de Hasseltse gevangismuren met deelnemers die niet zelfredzaam genoeg zijn, om samen hun reclasseringsplan aan te pakken. We begeleiden hen op alle levensdomeinen. We maken de brug naar de maatschappij zo zacht en laag mogelijk en ondersteunen mensen ook buiten de muren zodat ze goed in de maatschappij terechtkomen. Dat is één van de redenen waarom wij in jullie project zijn gekomen, wij laten pas los als buiten alles in orde is.

Kan je tijdens gesprekken met de deelnemers opmaken wat dit voetbalproject voor hen betekent, of ze ernaar uitkijken?

Kim: Ze zijn er heel enthousiast over. Een van hen heeft spijtig genoeg te horen gekregen dat hij niet aan zijn stage mag beginnen wegens een nieuwe straf. Hij was echt heel terneergeslagen, tot tranen toe, omdat hij dit echt wel met hart en ziel deed. Hij zag dit als een kans voor zichzelf, die hij met beide handen wilde pakken om het beter te gaan doen in het leven. Dus je merkt wel dat het zeer motiverend is, voetbal sluit nu eenmaal erg aan bij de mannen.

Het voetbalproject is er vooral op gericht om via de opleiding in contact te komen met een nieuw netwerk. Hoe gaan de deelnemers zelf hiermee om?

Kim: In februari beginnen ze aan hun stage en we krijgen nu al regelmatig berichten of rapportbriefjes met de vraag of we meegaan de eerste dag. Ze willen niet alleen gaan. Terwijl er in het begin van het traject vooral enthousiasme over was. Nu de stage dichterbij komt, is die stap naar buiten toch heel groot, die angst en zenuwachtigheid is er zeker. Zelfs de grootste speelvogels komen ons nu vragen: je gaat toch mee?

Praten de deelnemers ook al over wat er na de stage komt en volgen jullie hen vanuit Groep Intro nog verder op na hun stage?

Kim: Er zijn er die echt wel tot de finish willen gaan. Ze geven duidelijk aan: dit is iets voor mij en ik wil daar ook echt iets mee doen. Andere deelnemers gaan er luchtiger mee om. Wij blijven nog wel eventjes naast hen lopen als ze vrijkomen. We hebben zelfs iemand die al vrij is van vorig jaar en toch nog de opleiding is blijven volgen. Dus daar blijft ook een coach bij.

Wat is voor jou eigenlijk een geslaagde re-integratie?

Kim: Voor mij gaat dat vooral over een andere mindset hebben, niet meer in de criminaliteit willen stappen, beseffen dat dat niet loont. De woon- en tewerkstellingsproblematiek vormen wel serieuze hindernissen op dit moment,

“Als iemand buiten de muren komt, is het heel belangrijk dat die persoon een hobby heeft of een bepaalde passie heeft kunnen ontwikkelen.”

en het feit dat de maatschappij heel erg op ‘straf’ gericht is. Maar als de deelnemers zich openstellen en zich durven afvragen: hoe komt het dat ik zo ben? Dan vind ik het wel een geslaagd traject.

Hoe bekijk je zelf dit soort projecten waar de focus ligt op de brug naar buiten? En zijn er dingen die je anders zou aanpakken?

Kim: Ik vind het heel belangrijk wat de Rode Antraciet doet, niet alleen het voetbalproject, ook alle andere sport- en cultuuractiviteiten. Als iemand buiten de

© De Rode Antraciet

muren komt, is het heel belangrijk dat die persoon een hobby heeft of een bepaalde passie heeft kunnen ontwikkelen. Meestal wordt dat vergeten, maar dat zal er niet ineens zijn buiten de muren. Dat netwerk moet opgebouwd worden, anders gaan mensen zich vervelen en terug in de eenzaamheid belanden.

Hebben jullie er zicht op in hoeverre een PSD of een SURB rekening houdt met het feit dat de mannen dit traject hebben gedaan?

Kim: Nee, helaas. Wij geven wel altijd ons advies mee aan de PSD. Het is aan hen om dat in het dossier te zetten en om dat mee te geven aan de SURB. Of we geven door aan de advocaat dat ze een traject onder begeleiding hebben doorlopen, dat doen we ook als ze bijvoorbeeld een agressietraining hebben afgerond.

Welke aandachtspunten zie je voor dit project vanuit jouw positie?

Kim: Als ik een aandachtspunt mag meegeven, dan is het dat als mensen instappen in het traject ze ook zeker moeten zijn dat ze het mogen uitdoen. We hebben nu mensen zien afvallen die echt wel heel hard teleurgesteld zijn. Het is voor hen al een drempel om zich voor zoiets te engageren, dus om dan weer het deksel op de neus te krijgen... Als er nog een zaak hangende is, kan iemand van de PSD of een directielid dat wel zien. In die gevallen is het beter geen valse hoop te creëren.

© De Rode Antraciet

Stockfoto © Unsplash

Gers en Lamar /**Deelnemers 'New Goal'**

Hoe is het project voor jullie verlopen?
Waarom hebben jullie uiteindelijk toegestemd om deel te nemen?

Gers: De PSD stelde de vraag als eerste. Ik dacht: oei, ga ik daar wel geschikt voor zijn en ga ik die kinderen wel iets kunnen bijbrengen? Ik leg mijn lat te hoog. Uiteindelijk wilde ik toch een poging wagen.

“Het is heel belangrijk dat volgend jaar of het jaar erop ook nog mensen de kans krijgen.”

Je had minder voetbalervaring?

Gers: Helemaal geen. En met mijn geblesseerde enkel heb ik veel langs de zijlijn gezeten en notities genomen. Op die manier kon ik toch laten zien dat ik ook wou meedoen.

Lamar: Mijn valkuil is sociaal contact. Daardoor ben ik ook hervallen: uit eenzaamheid belde ik oude contacten. Dit traject zag ik als een oplossing, het triggerde me. Met kinderen bezig zijn, met hun ouders. Het kwam op het juiste moment. Voetbal is er mijn hele leven geweest, door mijn verslaving viel dat weg. De cirkel is nu rond voor mij!

En de opleiding zelf met Frans, hoe hebben jullie die ervaren?

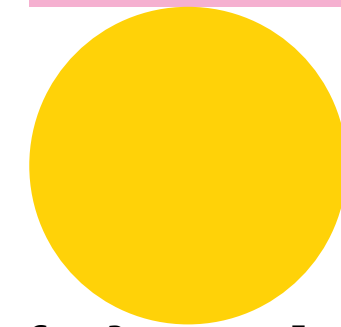
Gers: Ideaal! Frans was rustig maar kon ook op zijn strepen staan. Hij heeft ons mooie dingen bijgebracht en stond echt achter het project. Je zag dat hij veel ervaring heeft want er waren allemaal verschillende karakters in de groep en hij kon daar mee om.

“Ik vond het in het begin moeilijk, ik begreep of doorzag de oefeningen niet meteen. Maar dankzij de lessen waar we onze eigen training konden voorleggen en geven ging dat gemakkelijker.”

Lamar: Frans was een heel stabiel persoon en hij velde totaal geen oordeel. Bij veel mensen heb je dat gevoel toch wel een beetje. Frans kwam gewoon voetballen.

Hoe was het om in zo een gemengde groep te moeten trainen en lesgeven aan elkaar zonder dat je elkaar heel goed kent?

Lamar: Dat was voor mij het lastigste. Ik vond de groep niet goed gekozen. De drijfveer was niet altijd bij iedereen hetzelfde. Ik had het liever met 10 man gedaan die bewust hun schouders er wilden onder zetten. Omdat ik me er ook echt van bewust ben dat ik niet de laatste ben. Het is heel belangrijk dat volgend jaar of het jaar erop ook nog mensen de kans krijgen. Op het einde van de rit was het wel oké maar ik schaamde me soms naar Frans toe dat we er maar met 4 man waren.

Gers: Respect naar Frans was er wel maar naar elkaar toe minder. Luisteren naar elkaar tijdens de oefening was lastig.

Was het moeilijk om de eerste keer in die rol van trainer te stappen voor de groep?

Lamar: Stress voor de oefeningen zelf was er niet. Je moet wel een beetje zien hoe je iemand aanspreekt. Er waren meteen veel werkpunten: niet wijzen, niet roepen, ... Dat gebeurde vanzelf maar daar kan je bij kinderen niet mee aankomen.

Gers: Elke oefening werd begeleid door Frans. Hij gaf richtlijnen: ik zou dat zo doen of die kant uit gaan om de kinderen extra te triggeren. Die hulp had ik wel nodig. Ik vond het in het begin moeilijk, ik begreep of doorzag de oefeningen niet meteen. Maar dankzij de lessen waar we onze eigen training konden voorleggen en geven ging dat gemakkelijker.

Waren er nog bepaalde drempels of moeilijkheden in de opleiding?

Gers: Dat ik misschien door de mand ging vallen omdat ik weinig van voetbal ken. Maar het ging eigenlijk meer over hoe je de kinderen kunt steunen en motiveren in plaats van louter oefeningen geven. Dus ik ben wel blij dat ik heb doorgebeten. Lamar: Ik ben iemand die altijd wil winnen en zijn best doet maar dan ook verwacht dat iedereen dat doet. Ik moet mezelf daar wat in temperen want we zijn met kinderen bezig. Dat was wel een werkpunt.

Gers: Ik vind het wel sjiek hoe jij altijd blijft

gaan tot het einde. Het is niet dat je die winnaarsmentaliteit opdringt of begint te snauwen of zo. Je laat het toch wel meer van je afglijden. Dat is mooi en mag zeker ook gezegd worden!

Is er iets wat jullie echt is bijgebleven, waar je nog vaak aan denkt?

Lamar: Vooral het plezier! De eerste keer zit je vol stress en ben je aan het overanalyseren. Pas na een tijdje heb je door waar je mee bezig bent en zie je dat het eigenlijk heel simpel is: gewoon je oefening doen!

Gers: Je hebt je oefening voorbereid maar je weet niet hoe het in de praktijk zal gaan. Je moet dan afwachten en eventueel bijsturen. En voor mij wrong het wel een beetje dat ik veel op de bank heb gezeten. Dus ik kijk ernaar uit om het buiten de muren toe te passen. Bij Hades zeiden ze dat ik een klein boekje moet hebben om notities te nemen dus ik ga dat nu zo snel mogelijk in orde brengen!

Als jullie iets zouden mogen veranderen aan het traject, wat zou dat dan zijn?

Lamar: Ik zou de ouders meer betrekken. Daar worden we een beetje in het diepe gegooid. Ik heb daar best wel schrik voor, ik ben er veel mee bezig!

Als het project is afgerond, willen jullie dit een plek geven in jullie leven?

Lamar: Ik zou het heel graag willen maar ik heb schulden en nog een werkstraf, dus het gaat even zoeken worden hoe ik werk en sport kan combineren. Sociale contacten zijn uiteindelijk ook belangrijk. Ik wil graag met probleemkinderen bezig zijn, maar voorlopig als assistent-trainer, dus niet alles op mij nemen en elke training en wedstrijd voorbereiden. In de toekomst misschien wel maar nog niet meteen.

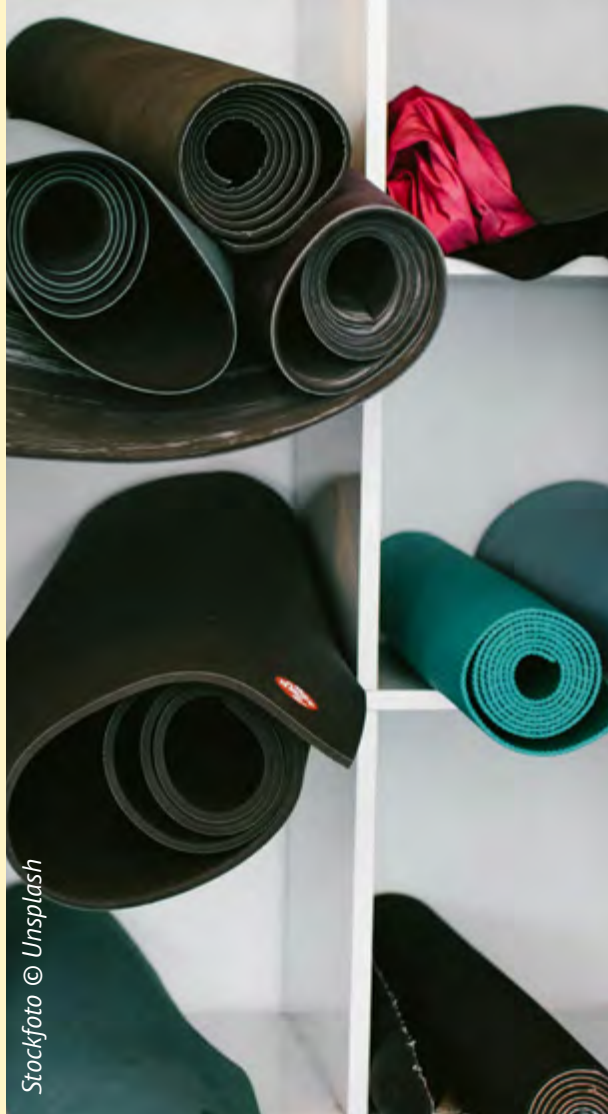
Gers: Als ik buitenkom, ga ik een stap terugzetten. Ik ga bij mijn papa wonen om even te sparen en een nieuwe start te maken. Ik wil vooral mijn job goed doen en stelselmatig bekijken wat ik daarnaast aankan. Voorlopig zit ik nog niet in de fase dat ik meer wil doen met die trainingen, maar ik kijk er wel altijd naar uit en wil het traject heel graag afmaken.

**Gers en Lamar zijn schuilnamen*

The background is a collage of geometric shapes and colors. On the left, there is a vertical red bar and a green circle. The top right is a large green rectangle containing the text 'VRIJWILLIGERS WERKING'. Below this is a yellow circle. The bottom left is a light blue rectangle containing the number '03'. The bottom right is divided into a pink rectangle, a yellow rectangle, and a dark blue rectangle. Diagonal light blue stripes run across the top left area.

VRIJWILLIGERS WERKING

03

Sport en cultuur voor en door mensen in detentie, dat doen we uiteraard niet alleen. Onze organisatie draait dan wel op een stevig team van professionele beroepskrachten, we vinden het van onschatbare waarde dat vrijwilligers onze werking versterken. Vrijwilligers brengen telkens hun eigen (levens)ervaringen, kennis en vaardigheden mee naar de gevangenis en geven mensen in detentie op die manier de nodige ruimte voor engagement, zelfontplooiing en sociale verbinding. Ook in 2024 konden we opnieuw rekenen op een groeiende groep enthousiaste vrijwilligers. Voor dit jaarverslag gingen we in gesprek met Marijke, yogadocente in het detentiehuis van Kortrijk, en met Sabrina en Claire, leesbegeleiders in de Leuvense gevangnissen.

“
In het detentiehuis kregen mijn lessen pas echt vorm, en voelde ik meteen een enorme dankbaarheid van de deelnemers.

Marijke / Yogadocente in het detentiehuis van Kortrijk

Hoe kwam je als vrijwilliger terecht in DHK?

Marijke: Voor corona gaf ik als vrijwilliger wekelijks kinderyoga in de kleuterschool waar mijn kleinkinderen naar school gingen. Na corona werd die draad echter niet weer opgenomen, zodat ik op zoek ging naar een andere invulling in het vrijwilligerscircuit. Ik was voordien al betrokken in de Unie der Zorgelozen in Kortrijk zodat ik mijn inzet in deze sociale organisatie wat intenser kon maken. Toen begon mijn zoon Lennert een nieuwe job bij De Rode Antraciet, als sport- en cultuurfunctionaris in de gevangenis. Van hem hoorde ik dat ze in het detentiehuis van Kortrijk ook vrijwilligers zochten. Dat kwam echt als geroepen en ik ben daar meteen met veel enthousiasme yoga beginnen geven.

Hoe kwam yoga in jouw eigen leven?

Marijke: Ergens eind jaren 1980 kreeg ik het onverwachte aanbod om een week op reis te gaan met de vrouw van een vriend van mijn man. We trokken samen een week rond in Kreta en hadden zo veel tijd om te praten. Tijdens een gesprek *on the road*, stelde ze me voor om bij terugkomst yoga te gaan volgen in mijn gemeente. Ik ben meteen gestart, en ben er eigenlijk niet meer mee gestopt. Op heel regelmatige basis yoga beoefenen heeft wel degelijk een impact op je lichaam en geest, op hoe je in het leven staat.

En ben je het altijd met even veel enthousiasme blijven doen, of waren er periodes dat het wat meer op de achtergrond raakte?

Marijke: Ik ben het altijd blijven doen. Vaak in combinatie met andere hobby's, zoals Spaanse les of amateurtoneel. Ik bleef er altijd veel deugd van hebben. Voor mij moest het ook allemaal niet te hoogdravend zijn, ik hoefde niet per se een halve meter boven mijn matje te zweven. Gewoon de rust, de ontspanning, even weg uit dat drukke gezin en drukke bestaan.

Welke ervaring had je met lesgeven?

Marijke: Voor de pandemie deed ik dus ervaring op via de kleuterschoolsessies. En toen de wereld drie maanden stilstond door de lockdown, vielen ook mijn eigen wekelijkse yogalessen weg. Met een inwonende vriendin deden we dan maar samen yoga in de huiskamer. Haar dochter

die op dat moment in Lissabon woonde, wilde ook wel samen yoga doen, vanop afstand via Whatsapp. Zo kreeg ik de smaak en het gevoel te pakken van 'dit kan ik blijkbaar met volwassenen ook wel'.

Het lijkt nochtans geen evidente stap: van online lesgeven naar yogales in het detentiehuis. Waarom sprak het jou meteen aan?

Marijke: Misschien ben ik van nature uit wel een beetje een avonturier. Ik ben niet zo snel bang te krijgen en ik sta open voor veel dingen. Ik heb ook een keer of twee lesgegeven in de gevangenis van Brugge, maar dat is toch een heel andere sfeer. In het detentiehuis kregen mijn lessen pas echt vorm, en voelde ik meteen een enorme dankbaarheid van de deelnemers.

Wat herinner je je nog van de allereerste lessen?

Marijke: We waren in die eerste sessie al onmiddellijk met acht personen, vijf mannen en drie vrouwen. Ik heb het van in het begin heel laagdrempelig aangepakt, en geprobeerd om een gemoedelijke sfeer te creëren. Als er oefeningen waren die hen niet lagen, hoefden ze die niet per se mee te doen, zolang ze de groep maar niet stoorden. Pas op: er mag zeker ook gelachen en gepraat worden. Ik verwacht niet dat het muisstil is tijdens mijn yogalessen. En die flexibele aanpak werpt wel haar vruchten af. Sommige deelnemers hebben al alle lessen meegedaan.

“

Wat ik meegeef in mijn lessen is eigenlijk een zaadje. Als mijn deelnemers vrij komen, nemen ze dat mee in de maatschappij.

Waren er zo ook bepaalde vooroordelen of weerstand van deelnemers?

Marijke: Nee, eigenlijk niet. Ik merk alleen dat het soms moeilijk is om bepaalde gewoonten af te leren. Als je bijvoorbeeld al 40 jaar op een bepaalde manier ademhaalt, en dan de buikademhaling probeert, gaat dat natuurlijk niet vanzelf. Maar er waren net zo goed deelnemers die zeiden: 'ah ja, dat ken ik al want dat hebben we in een cursus agressiviteitsbeheersing ook al geleerd'. En mensen die kiezen om naar de yogales te komen, staan sowieso wel open voor dat soort zaken.

Zit er een bepaalde opbouw of structuur in je lessen?

Marijke: Dat is niet zo evident. Er komen mensen bij, er gaan mensen weg. Dus veel oefeningen herneem ik gewoon elke week. Je zou dat saai kunnen vinden, maar eigenlijk is dat heel leerzaam. Je voelt jezelf week na week groeien in elke oefening. Sommige deelnemers zijn verrast dat ze na veel oefenen houdingen kunnen aannemen waarvan ze nooit gedacht hadden dat het nog zou lukken.

Waarom denk je dat yoga waardevol kan zijn voor mensen in detentie? Waarom hebben zij daar echt nood aan volgens jou?

Marijke: In essentie is yoga binnenkijken in jezelf, terugplooiën op jezelf. Het gaat niet over het al dan niet correct uitvoeren van de poses. Belangrijker is om in een kleine groep tot rust te komen, zonder angst de ogen kunnen sluiten en even niks moeten. Als een deelnemer geen goesting heeft om op één been te staan, moet die dat van mij niet doen. Zij gaan ook werken, zijn moe 's avonds, of hebben bepaalde lichamelijke belemmeringen, waardoor sommige oefeningen niet lukken. In mijn lessen hoeven ze niks te forceren.

Merk je bepaalde veranderingen bij de deelnemers na verloop van tijd?

Marijke: Ja hoor, zelfs na een uurtje yoga merk ik het verschil. Soms komt een deelnemer bijvoorbeeld binnen met nekpijn. Dan stem ik bepaalde oefeningen daarop af, en na de les komen ze dan zeggen dat de pijn verminderd is. Die oefeningen nemen ze ook mee natuurlijk, die kunnen ze ook zelf buiten de les toepassen.

Zijn er bepaalde anekdotes of reacties die je zijn bijgebleven?

Marijke: Een van de deelnemers vroeg de eerste keer dat hij na de yogales contact had met zijn mama of zij eens kon nagaan waar hij thuis yoga zou kunnen doen als hij weer vrijkwam. Daar krijg ik echt kippenvel van. En een stoere bink die naar de yogales

kwam, zei na de tweede les dat hij zich als herboren voelde. Dan voel ik dat ik juist zit met mijn aanpak. Ik heb geen kaarsjes nodig, ik heb geen muziek nodig, geen klankschalen. Hoogstens een matje. Op die manier is yoga een van de goedkoopste manieren om aan jezelf te werken.

Hoe zie jij zelf de toekomst van yoga in detentie in het algemeen en heb jij zelf bepaalde ideeën of dromen voor hoe dat nog kan groeien?

Marijke: Ik denk dan in de eerste plaats aan enkele praktische beperkingen. Het gebrek aan matjes, aan voldoende verluchting. Ook de timing van mijn lessen, vlak na het avondeten, is niet ideaal. Ik probeer zelf voor ik yoga doe een paar uur niets te eten omdat bepaalde oefeningen met een volle maag echt wel lastig zijn. De ruimte

waar ik yoga geef in het detentiehuis, een mezzanine, is ook niet ideaal. Het plafond is vrij laag waardoor sommige poses niet mogelijk zijn. En die is nu net enorm bevorderlijk voor de gezondheid. Afgezien van die verbeterpuntjes, zie ik yoga binnen detentie ook ruimer. Wat ik meegeef in mijn lessen is eigenlijk een zaadje. Als mijn deelnemers vrij komen, nemen ze dat mee in de maatschappij. Ook op zichzelf kunnen ze altijd terugkeren naar de oefeningen, naar die rust en ontspanning.

Welke boodschap zou jij willen meegeven aan andere yogadocenten of mensen die overwegen om een gelijkaardig engagement aan te gaan?

Marijke: Met een open en rustige houding kom je al heel ver. Niet bang zijn, maar eraan beginnen vanuit vertrouwen. Misschien ben ik naïef, maar zo ervaar ik het. En ik ben vooral heel dankbaar dat ik de kans krijg om dit te doen. Ik zie nu dat er ondanks de moeilijke omstandigheden ook echt mooie dingen gebeuren in de gevangenis.

“

Ik zie nu dat er ondanks de moeilijke omstandigheden ook echt mooie dingen gebeuren in de gevangenis.

Stockfoto © Unsplash

Sabrina & Claire / Leesbegeleiders in de Leuvense gevangenissen

Sabrina en Claire, jullie zijn allebei vrijwilliger bij Bond Zonder Naam voor het project Samen Lezen. Wat is jullie insteek voor het begeleiden van zo'n leesgroep binnen de muren?

Claire: In de eerste plaats: verbinding. En voor mij speelt de inspiratie die we – lezend en pratend – bij elkaar vinden ook een grote rol. Samen lezen en praten is een wonderlijk dynamisch proces waarbij je niet alleen de inhoud, het skelet van de tekst ontrafelt maar ook gaandeweg ontdekt wat er bij jou speelt om bepaalde zaken in een tekst te zien, te bedenken, te voelen. Deze dynamiek is voor mij de verbinder. Iets raakt jou én misschien ook de ander.

Sabrina: We komen één keer per week gedurende ongeveer een uur samen. Telkens brengen we twee tekstfragmenten en een gedicht mee. We lezen een tekst en praten erover, lezen de volgende tekst en praten erover, lezen het gedicht en praten erover. Als begeleider lees ik voor, en modereer ook het gesprek achteraf. Over de teksten praten, betekent vooral: praten over wat de tekst aan gedachten en gevoelens losmaakt. En dat is meestal heel wat. Het is alsof de teksten helpen om uit te spreken wat in andere omstandigheden onuitgesproken blijft.

“
Het is alsof de teksten helpen om uit te spreken wat in andere omstandigheden onuitgesproken blijft.

Waarom vinden jullie dit soort initiatieven zo waardevol?

Claire: Omdat het gaat over verwondering. Elke bijeenkomst van Samen Lezen is verrassend én anders. Vooraf weet je nooit hoe het zal zijn. Tijdens de ontmoeting weet je zelfs niet wat het gaat worden. Mij boeit dat open begin én dat open einde. Alles kan gezegd worden. Maar niets moet gezegd worden. Dat maakt dat er veel tussen de regels hangt en op die manier ieder op een andere manier inspireert.

Sabrina: We dragen als mens een hele rugzak aan gewicht uit het verleden met ons mee. In een detentiecontext, is die rugzak vaak nog zwaarder. Als we daar verder niets

mee doen, gaat die rugzak alleen maar meer doorwegen, gaan we er alleen maar dieper onder gebukt. Tijdens onze gesprekken, gaat soms een rugzak een beetje open, en wordt er een gewichtje uit de rugzak op tafel gelegd. Als we dan samen zitten te kijken naar dat gewicht dat op tafel ligt, als we herkenning bij andere lezers zien en begrip en steun bij hen vinden, wordt dat specifieke gewicht op dat moment een klein beetje minder zwaar. Zo geeft Samen Lezen ons mentale kracht, maakt het ons geleidelijk aan een sterker mens.

Welke dynamiek zien jullie in deze leesgroepen?

Claire: Volgens mij is de dynamiek altijd anders. Misschien hangt dit niet alleen af van het soort teksten dat je leest maar ook van de veerkracht van dat moment bij iedere deelnemer.

Sabrina: Aanvankelijk is het een beetje zoeken, moeten we elkaar wat leren kennen, vertrouwd geraken met elkaar. Want het vraagt vertrouwen om gevoelens te durven bespreken, om emoties te durven laten zien aan anderen. Maar dat vertrouwen is er, ik vind dat we een fantastische groep hebben. Onze lezers luisteren met openheid en respect naar elkaar. En dat voelen ze van elkaar, en daarom durven ze steeds meer delen met elkaar.

Kunnen jullie aangeven wat de effecten zijn op deelnemers die de hardop voorgelezen teksten horen en bespreken?

Claire: Er zijn er te veel om op te noemen. Losweg denk ik aan: herkenning, troost, ontmoeting op een dieper niveau, respect voor de ander, ook wel vriendschap en ondersteuning,

“
Onze lezers luisteren met openheid en respect naar elkaar. Dat voelen ze van elkaar, en daarom durven ze steeds meer delen met elkaar.

“

Er ontstaat zoveel menselijke verbinding in ons Samen-Lees-uurtje.

Sabrina: Er komen vooral veel emoties naar boven. We lachen veel, maar soms wenen we ook. We kunnen ook heel kwaad worden, of verontwaardigd. Er zijn echt al allerlei emoties de revue gepasseerd. Bovenal genieten we ook gewoon, van de schoonheid van een tekst, van het samen zijn: naar elkaar luisteren en met elkaar praten. Er ontstaat zoveel menselijke verbinding in ons Samen-Lees-uurtje.

Wat maak je los op die manier?

Claire: Woorden die gedachten en emoties een lichaam geven, iets tastbaars dat met de anderen gedeeld kan worden, en begrepen, en aanvaard.

Sabrina: Is het melig om te zeggen 'liefde', 'dankbaarheid', 'warmte'? We zijn nu eenmaal Bond Zonder Naam vrijwilligers (*lacht*).

Welke verrassende, ontroerende, mooie, beklijvende momenten...maakten jullie al mee? Kan je daar eens enkele voorbeelden van geven?

Claire: Voor mij zijn de mooiste momenten die waarbij iedereen zich vrij voelt om dingen te delen. Ook de momenten dat er gelachen wordt. De momenten dat iemand een ander een ferm compliment geeft. En de kleine feestmomenten met cake en koffie!

Sabrina: Iemand die overmand wordt door emoties, en die gesteund wordt door de

groep. De vertrouwdsheid met elkaar: 'X zal nu waarschijnlijk zeggen dat ..., en dan zegt X 'ja', en begint uit te leggen. Eind december, voor we het kerstverlof ingaan, drinken we samen een kop koffie en eten een stukje taart. Eind juni, voor de zomervakantie, doen we dat ook. Dat zijn prachtige momenten, waar we zonder teksten gemoedelijk samen zijn. Kort na corona bespraken we een gedicht over eenzaamheid, gebrek aan menselijk contact. Door de emoties die toen naar boven kwamen, geven we sindsdien handen bij aankomst en vertrek. We begroeten elkaar als mens, we nemen afscheid als mens. Warm menselijk contact, het betekent zoveel, en nog meer in een detentiecontext.

Hoe balanceren jullie tussen aandacht voor de individuele deelnemer, voor de tekst zelf en voor de groep?

Claire: Daar is niet echt een sleutel of een definitie voor. Veel hangt af van de groep en de dynamiek die er op dat ogenblik is. Niet alle ontmoetingen bruisen van energie. Maar het gevoel van warme en verwarmende intimiteit is er meestal toch wel. En dat gevoel zorgt voor balans.

Sabrina: De tekst krijgt onze volle aandacht tijdens het lezen, maar tijdens de gesprekken nadien laten we de tekst voor een stuk los. Als we te ver afwijken, keren we wel naar de tekst terug door een nieuw aanknopingspunt in de tekst te zoeken. De deelnemer die aan het woord is, krijgt de volle aandacht van de groep. Maar één van onze spelregels is dat niemand te lang

aan het woord kan blijven, omdat iedereen die iets wil zeggen, daar de kans toe moet krijgen. Het is natuurlijk ook aan ons om dat in goede banen te leiden. Deelnemers geven soms non-verbale signalen, een frons, een zucht, een kleine opwerping, dat ze met iets zitten, en dan vragen we hen of ze dat willen delen met de groep.

Zijn er weerstanden die overwonnen moeten worden?

Claire: Wat het praten over teksten betreft: nee. Iedereen is vrij van spreken of zwijgen. En ieder heeft zijn waarheid. Wat de combinatie van mensen betreft: ja. Sommigen werken als een rode lap voor de ander. Maar dat komt echt niet veel voor. Het moet volgens mij een beetje zijn zoals de samenleving buiten. Schuren en polijsten lijkt mij een mooie uitdaging, met kans op een verrijkend resultaat.

Sabrina: De weerstand om naar Samen Lezen te komen in de eerste plaats. We hebben een mooie groep, maar ik vind het spijtig dat niet meer mensen het een kans geven. Ik vrees dat we nog steeds worstelen met de perceptie dat het iets is voor mensen die graag lezen, die houden van literatuur. En eigenlijk klopt dat niet, je hoeft niets van literatuur te weten, je hoeft zelfs niet te kunnen lezen. Wij lezen voor, en de teksten die we gebruiken zijn weliswaar teksten uit de wereldliteratuur, maar eveneens teksten die aanspreken, waar iedereen wel iets in opmerkt dat herinneringen of emotie opwekt en tot een gesprek uitnodigt.

En als je er dan bent: de weerstand overwinnen om je open te stellen, je kwetsbaar te tonen. Het is fantastisch als een deelnemer die daarmee worstelt, zich uiteindelijk toch laat meenemen, want daarin zit net de meerwaarde van Samen Lezen. Soms bestaat er een antipathie tussen twee deelnemers. Dan zit er ook een weerstand, is het moeilijker om vertrouwen en veiligheid in de groep te creëren. Soms lukt dat wel, soms helaas niet, en vertrekt een deelnemer toch weer.

Wat maakt het Samen Lezen in detentie extra boeiend, diepgaand, uitdagend...?

Claire: De teksten zelf en hoe ze worden ervaren. Altijd een deur naar een andere deur.

Sabrina: De zwaardere rugzakken. Het feit dat de deelnemers sowieso al gedwongen samenleven binnen en elkaar niet per se sympathiek vinden. Het feit dat het leven in de gevangenis zwaar is, waardoor iemand soms door een mentaal moeilijke periode gaat en die zware last meebrengt naar de leesgroep. Maar als het dan toch lukt, als we er dan toch samen in slagen om een warme, verbindende sessie te hebben, is de dankbaarheid dat dit mogelijk is, nog zoveel groter.

Wat zijn manieren om een veilige omgeving van vertrouwen te creëren in de groep?

Claire: De afspraak in het begin dat alles wat gezegd wordt, in de groep blijft. Symbolisch gebruiken wij daarvoor een doosje dat wij openen bij de start en sluiten bij het eind. Met alle gedachten, bedenkingen en emoties veilig in opgeborgen.

Sabrina: Aan het begin van elk samenzijn herhalen we onze 'spelregels': praten moet niet, je mag ook gewoon nadenken en luisteren. Als je wel meepraat, let er dan op dat je niet alle praattijd voor jezelf inneemt. Je zegt wat je wilt, wat in je opkomt, er is geen goed of fout, maar we vermijden 'hete hangijzers' want we zijn hier niet om in discussie te gaan met elkaar, maar om verbinding te vinden. We zijn hier als vrienden, we luisteren met openheid en respect naar elkaar en tot slot: alles wat hier gezegd wordt, blijft hier. En dat werkt. Natuurlijk, als deelnemers elkaar geleidelijk aan beter leren kennen, wordt het gevoel van veiligheid en vertrouwen steeds groter.

Wat willen jullie zelf nog kwijt of wat vinden jullie zelf nog belangrijk om jullie zinvolle engagement te omschrijven?

Claire: Door in Leuven Samen Lezen te begeleiden, heb ik de moed gevonden om voor Sarah Vanhee in de Monty deel te nemen aan haar voorstelling 'Dienst woorden'. Ik hield een pleidooi voor een 'meer humane detentie'. Daarnaast zag ik bij sommige deelnemers het gemis van hun

kinderen en kleinkinderen en voelde ik mij dapper genoeg om een project uit te schrijven voor papa's en opa's in detentie die een verhaal of een sprookje willen schrijven voor hun (klein)kinderen. Dit project loopt nu in Leuven Hulp. Dus, bedankt, mannen in Leuven! Zonder jullie had ik dit nooit aangedurfd.

Sabrina: De reden voor mijn engagement is dat ik graag mensen in moeilijkheden wil helpen om het hoofd boven water te kunnen houden. Samen Lezen helpt daarbij. Onze bijeenkomst is een lichtpuntje in een donkere week, maar geleidelijk aan verspreidt de gloed zich ook breder. Want: je bent niet alleen. En dat wordt geleidelijk aan een bewust gevoel, dat begin je overal met je mee te dragen.

Stockfoto © Unsplash

“
**Onze bijeenkomst
is een lichtpuntje in
een donkere week.**

Stockfoto © Unsplash

SAMENWERKING JUSTITIE

04

Voor ons aanbod sport en cultuur in detentie werken we samen met verschillende partners uit de sportieve en culturele sector. Minstens even belangrijk is de samenwerking en ondersteuning door het personeel binnen de lokale gevangenissen.

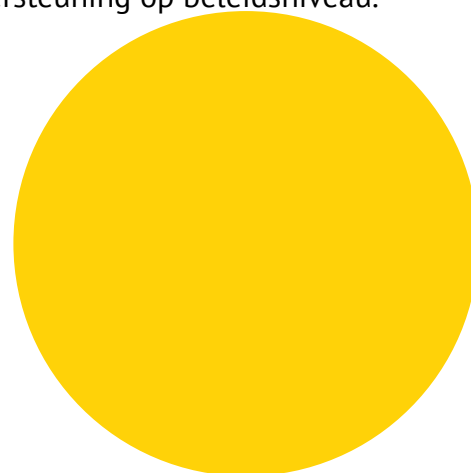
In de gevangenis van Hasselt zijn een aantal personeelsleden nauw betrokken bij ons aanbod. We gingen in gesprek met Fatih, sportbeambte en Mario, penitentiair assistent, om na te gaan wat zij op het vlak van sport en cultuur opnemen en hoe zij de samenwerking ervaren.

Mario Christoffels / Penitentiair Assistent gevangenis Hasselt

Op welke manier ben jij betrokken bij het aanbod sport en cultuur?

Mario: Ik startte mijn carrière in de gevangenis van Leuven Hulp, sinds 2014 ben ik aan de slag als penitentiair assistent in de gevangenis van Hasselt. In die functie ben ik altijd betrokken geweest bij het aanbod sport en cultuur

en het ruimere aanbod van de hulp- en dienstverlening. Ik sluit mee aan op de overlegstructuur hier rond en geef een stuk ondersteuning op beleidsniveau.

Vanwaar de interesse om hierin betrokken te worden?

Mario: Het heeft mij altijd wel geïnteresseerd maar het is ook gewoon op mijn pad gekomen. Door de rationalisering binnen het gevangenispersoneel is destijds de functie van vormingsagent* geschrapt en werd er beslist om dit stuk te integreren in het team van penitentiair assistenten. Deze overzetting is nooit 100% gelukt maar ik heb wel een aantal taken gelinkt aan de Vlaamse hulp- en dienstverlening op mij genomen.

Ik geloof heel sterk in het belang van activiteiten binnen de gevangenis zowel op het vlak van dynamische veiligheid als een manier om mensen in detentie beter voor te bereiden op hun re-integratie. Ik heb het geluk om met een heel goed team vanuit de Vlaamse hulp – en dienstverlening te mogen samenwerken, het zijn heel boeiende en bevlogen mensen.

Hoe loopt deze samenwerking dan concreet?

Mario: Ik neem deel aan het coördinatieteam hulp- en dienstverlening. Door de hoge werkdruk en de druk op ons operationeel kader lukt dit niet altijd. Anderzijds heb ik wel dagelijks informeel overleg met de medewerkers van CAW, De Rode Antraciet, VOCVO...of de lesgevers die binnenkomen voor het onderwijs. We vinden elkaar heel gemakkelijk en als het nodig is plannen we een extra overlegje in. Op dat vlak hebben we hier in Hasselt een heel

aangename en toffe samenwerking met de verschillende externe diensten.

Bij het organiseren van ons aanbod komt ook altijd een stuk werk bij het bewakingspersoneel te liggen voor de beweging en bewaking. Hoe kijken zij naar het aanbod sport en cultuur?

Mario: Toen we een 10-tal jaar geleden begonnen met de organisatie van het Play Festival, een indoor muziekfestival in de bezoekszaal, was dit met heel veel

“Ik geloof heel sterk in het belang van activiteiten binnen de gevangenis zowel op het vlak van dynamische veiligheid als een manier om mensen in detentie beter voor te bereiden op hun re-integratie.”

“

Als er 15 beampten te weinig zijn op de werkvloer, is het moeilijk om een sportbeambte vrij te houden.

tegenwerking en met toch wat zure en boze gezichten. ‘Is dit echt wel nodig?’ was een veel gehoorde reactie. Maar in de loop van de jaren is dit wel gekenterd en is er vanuit een steeds grotere groep van personeel begrip ontstaan voor zulke activiteiten. Een aantal personeelsleden gaat zelfs actief deelnemen aan de organisatie ervan.

Anderzijds wil ik er niet flauw over doen, op dit moment zitten we met een vrij groot personeelstekort en een overbevolking, en dan komt er vanuit sommige hoeken, die iets minder positief zijn over het activiteitenaanbod, druk om bepaalde activiteiten af te schaffen. Als er 15 beampten te weinig zijn op de werkvloer, is het moeilijk om een sportbeambte vrij te houden.

Dit is heel herkenbaar voor onze werking want ook in andere gevangenissen is dit het geval. In de gevangenis van Gent loopt daardoor zelf al geen aanbod sport en cultuur meer sinds februari 2024.

Mario: Hier in Hasselt is dit gelukkig niet het geval. We doen echt ons best om het aanbod zoveel mogelijk te laten doorgaan en voorlopig slagen we daar goed in. Enkel voor de zomerperiode is dit moeilijker

omdat de personeelsinzet dan heel krap zit. We proberen dan wel een planning op voorhand te maken waarbij we een beperkter aanbod doen en gedetineerden ook op de hoogte zijn dat bepaalde activiteiten niet zullen doorgaan. Dit geeft minder spanningen want zo last minute zaken afschaffen vind ik zelf heel lastig. Het komt de rust en veiligheid niet ten goede.

Naast jouw betrokkenheid, op welke manieren werken jullie als gevangenis nog samen rond het aanbod sport en cultuur?

Mario: In de gevangenis van Hasselt zijn twee voltijdse beampten aangesteld als sportbeambte om het sportaanbod te organiseren en mee te begeleiden. Hierdoor hebben we een vrij groot aanbod sport in onze gevangenis. De samenwerking op het vlak van cultuur is minder zichtbaar omdat dit meer projectmatig wordt georganiseerd. We vragen ons personeel soms of ze interesse hebben om een bepaalde activiteit mee te ondersteunen of om in het weekend extra te komen werken om bijvoorbeeld een toneelvoorstelling of foto-expo mee te ondersteunen. We werken daarvoor met mensen waar we al een vertrouwensband mee hebben en dit ook graag doen.

Niet elke gevangenis maakt de keuze om personeel vrij te stellen als sportbeambten, waarom Hasselt wel?

Mario: Omwille van het belang dat we hechten aan ons sportaanbod, het is een van de speerpunten in ons activiteitenaanbod voor gedetineerden. We hebben 7/7 dagen

fitness en bijna alle dagen 4 sportsessies waar telkens 15 personen aan deelnemen. Daarnaast zijn er nog een aantal thematische sportactiviteiten dus we hebben echt een mooi aanbod. Die functie van sportbeambte is dus echt wel zinvol.

Het is duidelijk dat er in Hasselt heel wat betrokkenheid en samenwerking is vanuit het gevangenispersoneel maar zijn er zaken die nog beter zouden kunnen op vlak van samenwerking met onze organisatie en de gehele hulp- en dienstverlening?

Mario: Ik vind dat heel veel zaken echt goed lopen maar het is vaak nog een beetje zoeken naar ad hoc oplossingen bij problemen. Als ik zou mogen kiezen en er is personeel genoeg, dan zou ik de functie van vormingsagent opnieuw introduceren. Iemand die voltijds gelinkt is aan de externe diensten om van daaruit het aanbod mee te ondersteunen. Nu wordt het wel allemaal geregeld maar komt er heel wat bij kijken, naast de vele andere taken.

Voor onze sportbeambten zou ik nog meer inzetten op ondersteunende vorming om sport in te zetten als middel. Nu is alles vrij competitief en daar is niks mis mee maar sport kan ook ingezet worden om mensen te activeren; gewoon mensen uit cel halen om te bewegen zonder daar meteen een competitie of resultaat aan te koppelen.

En kunnen wij vanuit onze organisatie daar iets in betekenen?

Mario: Ik denk het wel. Ik heb het er al een paar keer over gehad met Nele, de sport- en cultuurfunctionaris van De Rode Antraciet, en we zitten wel op dezelfde lijn. Het is echter niet makkelijk om onze sportbeambten de switch te laten maken van het competitieve naar het idee dat sport ook gewoon ontspanning kan zijn, en om zo nog meer mensen vanuit hun cel naar het sportaanbod te brengen. Maar begrijp me niet verkeerd, onze twee sportbeambten doen heel veel goed werk met volle inzet, echt waar!

Welke zaken zijn voor jou belangrijk in de samenwerking tussen gevangenispersoneel en de externe diensten vanuit de hulp- en dienstverlening?

Mario: Het is belangrijk om je als functionaris sport en cultuur of andere externe dienst duidelijk te profileren op de werkvloer van de gevangenis om zo een gezamenlijk draagvlak te creëren. Door personeel te betrekken en participatief te werken kan je echt zaken gedaan krijgen. Ik merk dat vanaf het moment dat het personeel je naam kent de samenwerking goed loopt. Dat het niet meer ‘die van sport en cultuur’ is maar gewoon ‘Nele, functionaris sport & cultuur’.

“Als ik zou mogen kiezen en er is personeel genoeg, dan zou ik de functie van vormingsagent opnieuw introduceren.

“Door personeel te betrekken en participatief te werken kan je echt zaken gedaan krijgen.

“Ik denk dat we meer aandacht moeten besteden binnen de opleiding van ons personeel aan het belang van een goed evenwicht tussen technische veiligheid en dynamische veiligheid door activiteiten.

Fatih Kalin / Sportbeambte gevangenis Hasselt

Hoe en waarom werd je sportbeambte in de gevangenis Hasselt?

Fatih: Ik ben 20 jaar geleden gestart in de gevangenis van Hasselt bij de technische dienst en kreeg op een bepaald moment de kans om de functie van sportbeambte in te vullen. Dat doe ik intussen al 14 jaar. Ik koos deze functie in de eerste plaats voor een betere balans tussen werk en privé, maar ik heb daardoor wel mijn roeping ontdekt, namelijk met de organisatie en begeleiding van sport bezig zijn. Ik heb zelf altijd veel gesport en als ik zou kunnen terugkeren naar mijn jonge jaren zou ik in de plaats van een technische opleiding eerder kiezen voor een sportopleiding. Maar ik ben tevreden dat ik nu in deze functie van sportbeambte ook bezig kan zijn met sport, dit geeft mij voldoening.

Welk sportaanbod hebben jullie in de gevangenis van Hasselt?

Fatih: We bieden de 'traditionele' sporten aan zoals in veel andere gevangenissen: voetbal, fitness, basketbal, tafeltennis, volleybal en badminton. Voor de vrouwen vleugel hebben we ook een aantal andere sporten zoals netbal en step aerobics.

Daarnaast gaan we ook in op de fitnesstrends die buiten de muren aanwezig zijn. Zo zijn crossfittraining en circuittrainingen nu ook heel populair

bij onze mensen in de gevangenis. Dat maakt ons aanbod sterker dan in andere gevangenissen. Door in te spelen op nieuwe zaken bereik je een grotere groep van deelnemers.

En doen jullie dit allemaal alleen?

Fatih: We zijn met 2 voltijdse sportbeambten voor de gevangenis. We staan elke dag in voor de begeleiding van sportactiviteiten inclusief de bewegingen van de groepen deelnemers. Daarnaast nemen we ook een aantal administratieve zaken op zoals de opmaak en het opvolgen van de deelnemerslijsten en zijn we bezig met praktische zaken zoals onderhoud en schoonmaak van de sportinfrastructuur.

De sportdienst van Hasselt zorgt voor extra ondersteuning. Vanuit deze dienst is er een externe sportlesgever voorzien die 9 uur sportles kan geven. Deze uren zijn door een lesgeverstekort momenteel niet allemaal ingevuld, dat voelen we

“
Door in te spelen op
nieuwe zaken bereik
je een grotere groep
van deelnemers.

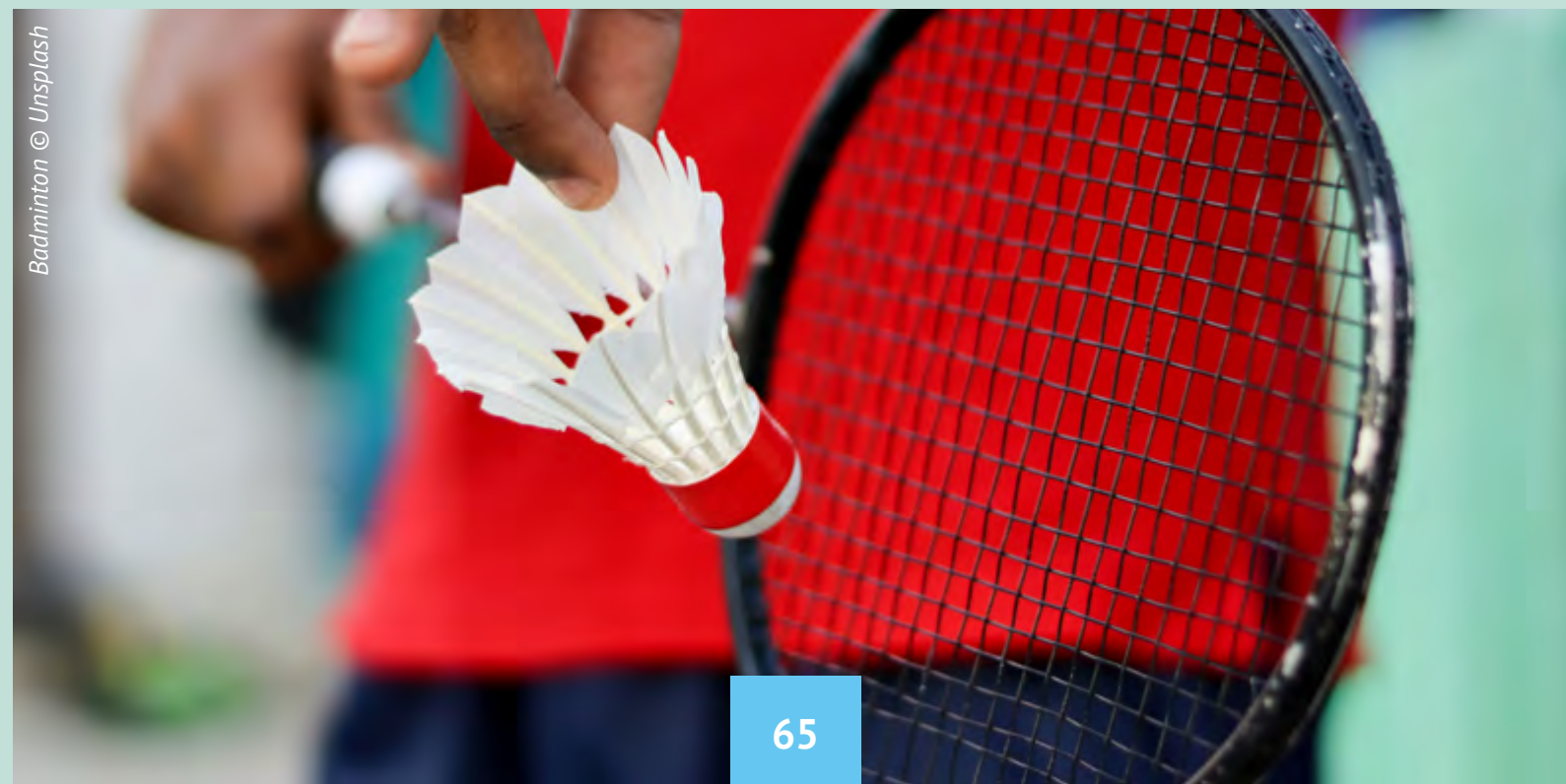
wel als sportbeambte. De inbreng vanuit de sportdienst is zeker een belangrijke meerwaarde, zowel wat betreft de verdeling van het aantal lesgeversuren als wat betreft de expertise die zij meebrengen.

Op welke manier werken jullie samen met onze sportfunctionaris?

Fatih: We staan in continue verbinding met Nele – via mail of rechtstreeks op de werkvloer – om de zaken rond sport goed met elkaar af te stemmen. Zo zijn we momenteel bezig met een samenwerking met het Nike-fonds waarbij we als gevangenis een schenking krijgen van divers sportmateriaal. Het is belangrijk om op dezelfde lijn te zitten maar ook praktische zaken af te spreken zoals het binnenbrengen van materiaal.

“
De inbreng vanuit
de sportdienst is
zeker een belangrijke
meerwaarde, zowel
wat betreft de
verdeling van het
aantal lesgeversuren
als wat betreft de
expertise die zij
meebrengen.

Badminton © Unsplash

“

Het is belangrijk om iedereen, zowel directie als personeel, mee te krijgen in het sportverhaal binnen de gevangenis.

In het verleden hadden we ook regelmatig een formeel overleg, zo om de twee maanden, maar door tijdsdruk was dit niet altijd mogelijk, en eigenlijk ook niet nodig. Nu hebben we twee keer per jaar een formeel overleg. Als ik tussentijds iets nodig heb of moet vragen, kan ik gewoon even binnenspringen op het bureau.

Als sportbeambte zijn jullie heel erg betrokken bij het sportgebeuren binnen de gevangenis maar hoe kijken jullie andere collega's naar jullie functie en het aanbod sport?

Fatih: In het begin werd ons werk als sportbeambte niet altijd gewaardeerd binnen de gevangenis maar door de jaren heen zien alle collega's nu wel de meerwaarde van onze rol bij de sportactiviteiten. Door te sporten kunnen veel mensen in detentie hun energie kwijt, zijn ze rustiger op sectie, ...

Vroeger werd bij personeelstekort het sportaanbod snel geannuleerd terwijl we nu merken dat er heel wat inspanningen worden geleverd om het sportaanbod te behouden. Het is belangrijk om iedereen, zowel directie als personeel, mee te krijgen in het sportverhaal binnen de gevangenis. Ik heb nu de indruk dat de meerderheid van de

collega's het sportaanbod belangrijk vindt en voel ook wel waardering voor onze job. Ik ben zelf ook trots op de evolutie van het sportaanbod binnen Hasselt. We hebben een sterke groei in het aantal sporturen en hebben veel deelnemers. Veel mensen zijn tijdens hun detentie beginnen sporten en blijven dit doen na hun detentie. We horen ook van de mensen in detentie in Hasselt dat wij een van de gevangenis zijn met het beste sportaanbod, dit doet wel deugd.

Hou zou je jullie omgang met mensen in detentie omschrijven?

Fatih: We hebben natuurlijk een andere rol dan een collega die op sectie staat. We staan iets dicht bij hen en zijn direct aanspreekbaar. Tegelijkertijd staan we ook wel in voor de veiligheid en zorgen we ervoor dat de regels worden gevolgd. Maar we merken eigenlijk weinig problemen tijdens de sportlessen.

Hoe kan in de toekomst het sportaanbod binnen de gevangenis van Hasselt nog sterker worden?

Fatih: Ik zie zelf wel een paar verbeterpunten. Zo zou de huidige fitnesszaal moeten uitgebreid worden. Er is heel veel vraag en de zaal is eigenlijk te klein om grotere groepen toe te laten. We hebben meestal een wachtlijst maar gelukkig kunnen we de meeste mensen wel snel 2 x/ week een fitnessmoment aanbieden. Een grotere fitnesszaal zou dit allemaal makkelijker maken. Daarnaast zou de samenwerking met

externe sportlesgevers mogen uitgebreid worden. Zij brengen nieuwe impulsen mee van buiten en zijn een mooie aanvulling op het bestaande aanbod. Ook het sportaanbod zelf kan nog verder uitgebreid worden in de avonden tijdens het weekend. Als sportbeambten werken we in het weekend overdag waardoor de sportzaal 's avonds niet wordt gebruikt. Da's eigenlijk jammer want dit is een ideaal moment om voor de mensen die in de week werken ook een extra sportmoment te kunnen aanbieden.

“

Vroeger werd bij personeelstekort het sportaanbod snel geannuleerd terwijl we nu merken dat er heel wat inspanningen worden geleverd om het sportaanbod te behouden.

Zijn er nog zaken die je graag wil delen?

Fatih: Ik wil graag benadrukken dat de samenwerking met De Rode Antraciet voor ons zeer belangrijk is. We kunnen het sportgebeuren binnen de gevangenis opvolgen maar hebben niet de ruimte om zaken van buitenaf naar binnen te brengen. Jullie nemen echt die brugfunctie op en dat is voor onze interne werking een sterke meerwaarde. Ik denk dan aan de contacten met de sportdienst Hasselt, het binnenbrengen van externe lesgevers, het opzetten van sportieve projecten met een link naar buiten en het organiseren van vriendschappelijke sportwedstrijden tegen externe sportclubs.

**vroegere functie binnen de gevangenis specifiek ter ondersteuning van het groepsaanbod*

The background is a complex composition of geometric shapes and patterns. It features a top-left section with light green diagonal stripes, a top-right section with a dark blue background and a pink circle, a middle-left section with a solid red background and a pink circle, a middle-right section with a solid yellow background, a bottom-left section with a solid green background, and a bottom-right section with light blue diagonal stripes. The text 'SAMENWERKING PARTNERS' is positioned in the top-right dark blue section, and the number '05' is in the bottom-left green section.

SAMENWERKING PARTNERS

05

Samen spelen en tijdelijke gelijkwaardigheid: theater in de gevangenis

© De Rode Antraciet

Opvallende aanwezigheid in onze gevangenissen afgelopen jaar: theater! We zagen *Over de Dorpen*, de co-creatieve voorstelling van Ief Gilis en zijn Wenkbrauwerij in de gevangenis van Hasselt, gemaakt en gespeeld door mensen in detentie en studenten van UHasselt. Door heel Vlaanderen en Brussel reisde *STRAF!*, de bejubelde jeugdtheatervoorstelling van Hanneke Pauwe die tot stand kwam op de vrouwenafdeling van de gevangenis van Antwerpen. In Haren was de gevangenis amper open of er ontstond al een toneelgroep. Onder bezielde leiding van docent Wim Ipers presenteerde die er dit jaar het toonmoment *Wings*. Bij Opera Ballet Vlaanderen ging in november *Barzakh* in première, de operaproductie die theatermaker Thomas Bellinck schreef met een tiental 'medemakers in detentie' in de gevangenissen van Antwerpen en Gent. In Leuven-Centraal ten slotte werkte artistiek atelier KNEPH met een groep van 'interne en externe spelers' aan de multimediale theatervoorstelling *FAUST*. Die is in maart 2025 te zien in de theaterzaal van de gevangenis.

We brachten Thomas Bellinck, KNEPH-leden Ilse Wijnen en Douwe Rubben en onze functionaris Thomas Baeckens rond de tafel en gingen in gesprek over wat het voor hen betekent om samen met mensen in detentie theater te maken.

“
Het is onze missie als kunstenaar om verschillende mensen samen te brengen en hen samen aan iets te laten werken.

Jullie hebben allemaal op een gegeven moment de stap gezet om als theatermaker te werken in een detentiecontext. Hoe is dat begonnen? Wat zijn de aspecten die je aantrekken in die context en in het werken met mensen in detentie?

Ilse: Ik heb al vroeg voor mezelf beslist dat ik als kunstenaar ‘middeleeuws’ zou werken, dat wil zeggen: samen, met mensen. Ik heb met een groep vrouwen in de gevangenis van Vorst een creatief project rond film gedaan. Een andere keer een traject met beeldende kunst in de hulpgevangenis in Leuven, samen met bewoners van de buurt rond de gevangenis. Voor het project dat *FAUST* is geworden werd ons gevraagd of we wilden komen.

En hebben jullie bij KNEPH ook echt bewust de keuze gemaakt voor deze doelgroep? Want er zijn nog andere doelgroepen waar je mee zou kunnen werken. Wat maakt dan dat jullie specifiek voor deze groep hebben gekozen?

Ilse: Wij zijn een artistiek atelier, geen sociaal-artistiek atelier. En voor ons is iedereen kwetsbaar. Dus meestal werken we met gemengde groepen. In onze maatschappij zijn we het natuurlijke samenleven wat kwijtgeraakt. Mensen zitten zo vast in hun eigen hokjes. Het is onze missie als kunstenaar om verschillende mensen samen te brengen en hen samen aan iets te laten werken. We staan daarvoor niet op de barricades, eigenlijk zou wat wij doen normaal moeten zijn.

Thomas, heb jij ook een missie?

Thomas Bellinck: Tja, mijn eerste project in de gevangenis 15 jaar geleden was geen missie, dat was per ongeluk (*lacht*). Toen ik in Leuven woonde, passeerde ik heel vaak Leuven-Hulp op weg van het station naar mijn kot. Op een avond stond er een deur van de gevangenis open, er viel licht naar buiten. Ik ben daar binnengestapt op een samenkomst van wat *Kaffee Detinee* bleek te zijn. Ik ben met de mensen beginnen babbelen, en van het een kwam het ander. Dat heeft toen voor mij alles veranderd in hoe ik denk en hoe ik werk. Dat is een trage evolutie natuurlijk. Bij dat eerste project probeerde ik nog om binnen die context iets te doen, met mensen in detentie op scène. Ik heb daar heel veel uit geleerd. Ik vond vooral de confrontatie met een publiek dat van buiten de gevangenis naar binnen komt, heel heftig. Je merkt dan een soort maatschappelijke fascinatie voor gevangenissen, voor het ‘best bewaarde geheim in onze samenleving’. Voor alles wat de acteurs in dat stuk toen zeiden, werd er geapplaudisseerd, dat vond ik heel verwarrend. Ergens ook schoon, dat een publiek wil valoriseren wat mensen doen, maar tegelijk ook heel erg ongemakkelijk.

We hebben die spanning toen ook gebruikt in de voorstelling. Om het publiek bewust te maken van de vraag: wat is eigenlijk mijn positie?

Thomas, hoe kijk jij naar die fascinatie voor de gevangenis en de drijfveer van mensen die naar voorstellingen komen of kunstenaars die willen werken binnen die context?

Thomas Baeckens: Het is zeker zo dat heel wat mensen vanuit een soort exotisme de stap naar ons zetten om iets in de gevangenis te komen doen. Zoals er ook zijn die dat met een uitgesproken morele drijfveer doen: mensen in de gevangenis hebben ook recht op kunst en cultuur. Er zijn veel redenen waarom kunstenaars willen

“
Er zijn veel redenen waarom kunstenaars willen komen werken met mensen in detentie en hoewel de uitgangsposities soms ver uit elkaar liggen, kunnen ze allemaal tot waardevolle projecten of mooie resultaten leiden.

komen werken met mensen in detentie en hoewel de uitgangsposities soms ver uit elkaar liggen, kunnen ze allemaal tot waardevolle projecten of mooie resultaten leiden. Het is dan aan ons als De Rode Antraciet om voor die mensen de bijzondere context van de gevangenis te duiden en ervoor te zorgen dat ze op een respectvolle manier te werk gaan. En in sommige gevallen moeten we mensen weren als we merken dat ze bijvoorbeeld niet voorbij dat initiële exotisme komen.

Wat is volgens jullie dan de rol of de positie van mensen in detentie in zulke projecten? En hoe kijken jullie naar heel dat co-creatieve of participatieve aspect? Of wat is volgens jullie de juiste term?

Thomas Bellinck: Ik noem dat artistieke samenwerking. Je zoekt partners die vanuit hun kennis en perspectief iets kunnen

bijdragen aan het verhaal dat je wil vertellen. Soms zijn dat academici, soms zijn dat bouwvakkers. In het geval van *Barzakh*, zijn dat mensen in detentie.

Douwe, hoe zou jij wat jullie doen omschrijven?

Douwe: Onze motivatie vertrekt altijd vanuit een bepaald verlangen om te creëren, en dat is dan ook vaak hoe we in verbinding gaan met mensen, door samen te creëren. Want ik heb nooit het gevoel dat de mensen in detentie een doelgroep zijn waarmee we werken. De motivatie zit echt in de verbinding, het collectief willen werken, en ook die grenzen of eilanden te doorprikken. Ik denk dat dat wel de sterkte is, dat je in het artistieke creëren zoveel kan transformeren, bij onszelf maar ook bij anderen. De nadruk ligt op samen, het proces, soms zonder te weten waar het naartoe gaat.

Het is belangrijk om mensen in detentie de ruimte te geven om hun kennis en expertise te delen, hun verhaal te delen, zeker in een artistieke samenwerking. Hoe pakken jullie dat precies aan? En wat is dan de sterkte van theater of opera om dat te bewerkstelligen?

Thomas Bellinck: Die ontmoeting en uitwisseling maken voor mij de kern uit van een collaboratieve kunstvorm als theater. Dat wil niet zeggen dat je zomaar als gelijken rond de tafel zit, want je weet: ik ga weg straks en zij blijven hier. Dus ik maak me totaal geen illusies dat je een ruimte van

“Je zit in een context waarin het niet gehoord worden bijna in de fundamenten van het gebouw zit. Zodra je een ruimte kan aanbieden waarin je elkaar wil horen, dan moet je verder niet meer zoveel doen.

gelijkheid creëert. Maar wel van tijdelijke gelijkwaardigheid, waarbij je elkaar in de ogen kijkt. Filosoof Hannah Arendt noemde dat de ‘ruimte van verschijnen’, een ruimte waarin je ten volle aan mekaar kunt verschijnen en samen een wereld kan onderhandelen. Je werkt in een context waarin het actief-niet-gehoord-worden bijna in de fundamenten van het gebouw zit verankerd. Als je daarbinnen toch een ruimte kan aanbieden waarin je elkaar oprecht au sérieux neemt, dan moet je verder niet meer zoveel doen. Vanwege die noodzaak om gezien en gehoord te worden.

Ilse en Douwe, ervaren jullie dat ook op die manier? Dat de verhalen quasi vanzelf komen in die context?

Douwe: Dat ze gemakkelijk dingen delen, komt volgens mij door het inhoudelijke, door thema's aan te reiken die iedereen kent: goed en kwaad, schuld en onschuld, dat

zijn dynamieken die iedereen kent. Op een metaforische manier, niet beoordelend, zodat er snel dingen worden gedeeld daarrond.

Thomas Bellinck: Het gaat natuurlijk ook over hoeveel je zelf deelt. Hoe poreus zijn je eigen grenzen als je op een plek binnengaat waar je anders niet komt? Ik voel dat hoe meer ik mezelf durf openstellen en eerlijk zijn over mezelf, hoe makkelijker je in gesprek gaat. Wij hebben bijvoorbeeld ook een hele scène rond zelfdoding, en ik voelde dat dat alleen maar ging werken als ik zelf eerlijk was over het feit dat ik zelf suïcidaal ben geweest. Dan voel je dat je ineens een totaal ander gesprek hebt. Ik denk niet dat ik dat vroeger gedurfd had.

In zo'n traject of proces krijgen jullie veel materiaal en input (ideeën, verhalen...). Hoe komen jullie dan tot het uiteindelijke resultaat, de uiteindelijke voorstelling? Hoe maak je keuzes, wie maakt die keuzes?

Ilse: Het is geen proces van compromissen maken. Juist niet. Wel: laten we het proberen en daarna zien of we het echt gaan doen. En ook, zeker bij *FAUST*: dit is geen eindfase, het blijft groeien.

Thomas Bellinck: Voor mij is het echt een onderhandeling. Dat vind ik ook het spannende deel van de job. Er is een inzet voor iedereen rond de tafel, en je moet onderhandelen, want we zijn het niet altijd met elkaar eens, en dat is op zich ook keigezond. In de opera paniker men mensen natuurlijk als we een week voor

“De motivatie zit echt in de verbinding, het collectief willen werken, en ook die grenzen of eilanden te doorprikken.

de première nog een videocall hebben met een medemaker in de gevangenis om de encensering van diens tekst te bespreken. We tonen dan een repetitievideo, waarop die reageert: “Als jullie dat einde zo gaan doen, dat is helemaal niet wat ik wilde zeggen.” “Ok, dan doen we het anders, maar zeg dan hoe jij het ziet.” Zo’n dingen vind ik superfijn. Dat is even slikken, maar op zo’n moment word je echt gepusht om terug te zoeken en een nieuw voorstel te doen dat recht doet aan iemands ervaring.

Hoe hebben jullie zelf het uiteindelijke resultaat, de voorstelling, beleefd? Zijn er bepaalde verwachtingen aan verbonden? Of net niet? Hoe kijk je als maker naar zo’n voorstelling?

Ilse: Ik speel zelf ook mee, en Douwe ook.

Douwe: Ik denk dat het vooral die energie is van ‘we staan hier samen’. Wij zien eigenlijk nooit het resultaat, we zitten er middenin. Dat is ook wel de sterkte, wij doen gewoon hetzelfde, we zijn even kwetsbaar, we doen mee.

En zijn jullie dan wel benieuwd naar wat het publiek ervan vindt?

Ilse: Het laat ons niet koud, maar eigenlijk vind ik het niet zo belangrijk. Waar ik niet om geef, is de quotatie. Maar wel om de overdracht. Want het publiek bepaalt ook heel veel mee.

Thomas Bellinck: Participatie, co-creatie, hoe we het ook willen noemen, het zijn

“**Voor mij blijft kunst wel communicatie. Het gaat over een gesprek dat je probeert verder te zetten en waarvan je hoopt dat er hier en daar iets geland is, waar mensen dan thuis over praten.**”

dialogerende procesvormen, en dat zijn een soort concentrische kringen. De dialoog begint bij de mensen in de ruimte die het aan het maken zijn, en tijdens het proces gaat die kring dan open naar iedereen die daarrond samenwerkt maar niet per se in de werkruimte. Het tonen is dan de volgende kring. Want voor mij blijft kunst wel communicatie. Het gaat over een gesprek dat je probeert steeds breder verder te zetten en waarvan je hoopt dat er hier en daar iets landt, waar mensen dan thuis over praten. Voor mij gaat het daarover, die rimpeling proberen te maken.

Thomas Baeckens: Ik ervaar de voorstelling als een belangrijk punt in het traject, een moment waarop mensen trots kunnen zijn op wat ze gemaakt hebben, en blij kunnen zijn met wat het geworden is. Voor mij zit daarin het grootste belang. En pas in tweede instantie of het een goeie voorstelling is. Al kan je dat ook niet meer helemaal loskoppelen van elkaar.

Heeft zo'n project in de gevangenis ook een verdere impact, binnen de gevangenis, op medebewoners, personeel, ... en misschien ook breder, op de samenleving?

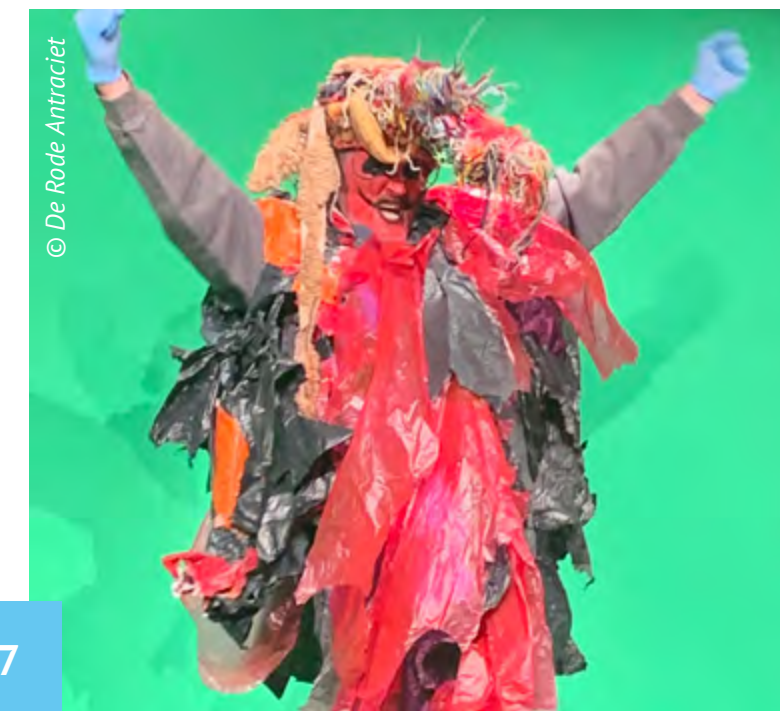
Ilse: Ik denk in de eerste plaats aan de impact op de medespelers, zowel de ‘insiders’ als degenen die van buiten komen. En die is er sowieso. Er is een verandering in hoe je je voelt als medespeler, dat geldt ook voor ons. Er gebeuren dingen die je niet kan meten.

Thomas Bellinck: Er is een reden waarom ik als kunstenaar kies om met een groot instituut als Opera Ballet Vlaanderen te werken. Als theatermaker krijg je vaak het verwijt dat je preekt voor je eigen parochie. In de opera is dat niet het geval, omdat je daar met een publiek te maken hebt dat niet

“**Er is een verandering in hoe je je voelt als medespeler, dat geldt ook voor ons. Er gebeuren dingen die je niet kan meten.**”

“**Ik ervaar de voorstelling als een belangrijk punt in het traject, een moment waarop mensen trots kunnen zijn op wat ze gemaakt hebben, en blij kunnen zijn met wat het geworden is.**”

per se je mening deelt over de zin en onzin van gevangenissen. Dat interesseerde mij wel. Ik weet niet of dat over impact gaat, wel over met wie je in gesprek wil gaan. En er is inderdaad de invloed op jezelf, het leertraject dat je zelf aflegt. Dat is ook impact.

Meer boksen, minder vechten |

Deelnemers van bokstrainingen aan het woord

Boxing Behind Bars © Gevangenis Oudenaarde

In ons jaarverslag uit 2022 kon je al lezen over Boxing Behind Bars. Dat pioniersproject van de Vlaamse Boksliga in de gevangenis van Oudenaarde zette boksen in detentie definitief op de kaart. Het kreeg navolging in verschillende gevangenissen. Onder meer in Mechelen, Antwerpen en Oudenaarde bestaat er inmiddels een duurzaam boksaanbod, in enkele andere gevangenissen waren er projectmatige of kortlopende initiatieven. We laten hieronder enkele deelnemers uit Oudenaarde en Antwerpen aan het woord. Ze vertellen hoe zij de trainingen ervaren en wat het belang van boksen is tijdens hun verblijf in de gevangenis.

Waarom schreef je je in voor de bokstrainingen?

Mohamed*: 'Boks-fit' stond er bij ons op de affiche, en dat het een intensieve workout was die kracht en conditie verbetert. Dat interesseerde mij wel. Ik ga twee keer per week fitnesssen, maar wilde graag nog meer sporten, daarom gaf ik mij op.

Nick: Ik had ook nog nooit gebokst, maar was wel nieuwsgierig. Ik probeer elke kans te grijpen om mij sportief bezig te houden.

Sven: Ik schreef me in omdat ik het nodig heb, om al mijn agressie kwijt te kunnen.

Ben je buiten ook al met boksen bezig geweest?

Pavel: Ik heb buiten lang gekickbokst. Hier doen we meer klassiek boksen. Ik dacht dat dat wat softer ging zijn, maar dat is zeker niet zo, het is echt zwaar!

Nick: Mijn celgenoot had ervaring in een club buiten en liet me weten dat deze activiteit zou starten. Hij dacht dat het iets voor mij zou zijn.

Wat trekt jou aan in boksen?

Sven: Ik voel me altijd goed na een training. Alle spanningen van de week kan je in dat boksen kwijt.

Nick: Helemaal mee eens. Het is de ideale manier om je frustraties op een positieve manier te uiten.

“Ik heb buiten lang gekickbokst. Hier doen we meer klassiek boksen. Ik dacht dat dat wat softer ging zijn, maar dat is zeker niet zo, het is echt zwaar!”

Pavel: Ik waardeer het professionele karakter van de trainingen. Dat het externe coaches zijn die de trainingen komen geven, vind ik echt goed. Ze hebben ervaring met boksters van hoog niveau en kunnen dat doorgeven aan ons.

© De Rode Antraciet

Wat vond je tot nu toe het leukste moment in een training?

Sven: Dat ik tweede ben geworden in een onderling wedstrijdje.

Pavel: Omdat ik al wat ervaring had, krijg ik de rol van 'kapitein' tijdens de trainingen, de helpende hand van de coach. Ik doe mee de oefeningen voor, help mannen die voor de eerste keer komen meedoen, enzovoort. Het is fijn dat ik dat mag doen.

Is er iets wat je lastig vindt aan boksen?

Sven: Fysiek zijn de bokstrainingen lastig, maar dat is alleen maar goed.

Tom: Niet per se lastig maar je moet blijven denken in deze sport en dat maakt het zo interessant. Want je weet niet wat er in je tegenstander z'n hoofd speelt.

Nick: Als je bij ons wil meedoen, moet je een gedragscode ondertekenen. Daarin staat aan welke regels je je moet houden als je wil deelnemen. Een van de regels is dat je drie maanden geen ATV [tuchtsanctie] mag hebben gehad. Na drie trainingen kreeg ik een tucht voor iets anders en moest ik drie maanden wachten voor ik terug mocht deelnemen. Dat was wel lastig. *(lacht)*

Zou je na detentie nog met boksen willen verdergaan?

Dave: 100%. Boksen is een sport die je discipline, doorzettingsvermogen en zelfvertrouwen geeft. En dat is wat ik zo

bijzonder vind aan de sport. Dus zou ik zeker nog verder willen boksen als ik buitenkom.

Mohamed: De coach heeft me gezegd dat er in Antwerpen, waar ik woon, een paar goeie clubs zijn waar ik zou kunnen verder trainen. Als ik vrijkom ga ik dat zeker proberen te doen.

“Het is de ideale manier om je frustraties op een positieve manier te uiten.”

© De Rode Antraciet

Tom: Graag zelfs, het geeft me het gevoel even weg te zijn van de realiteit.

Is boksen volgens jou een goede activiteit in een gevangenis?

Dave: Ja, het is een goede activiteit om je gedachten te verzetten. Voor de meeste gedetineerden denk ik wel dat dit een ontspanningsmoment is.

Sven: Jazeker, ik denk dat het veel mensen helpt om zich te kunnen beheersen. En tegelijkertijd alles eens los te kunnen laten.

Nick: Er zijn veel mensen met veel stress in de gevangenis. De meesten blijven daarmee zitten of uiten het op een negatieve manier. Voor sommigen van hen zou boksen echt een goeie oplossing zijn.

Stel dat er een gevangenis is waar men geen boksen wil organiseren, wat zou je dan zeggen tegen de directie of het personeel om hen toch te overtuigen?

Dave: Dat boksen een uitlaatklep is waar mensen nood aan hebben. En ik geloof erin dat het op een bepaalde manier rust en vrede kan brengen in de gevangenis. En een groot pluspunt is dat je inzet op het welzijn van de mens.

Tom: Boksen is een uitlaatklep voor sommige mensen en je bent ook nog eens sportief bezig.

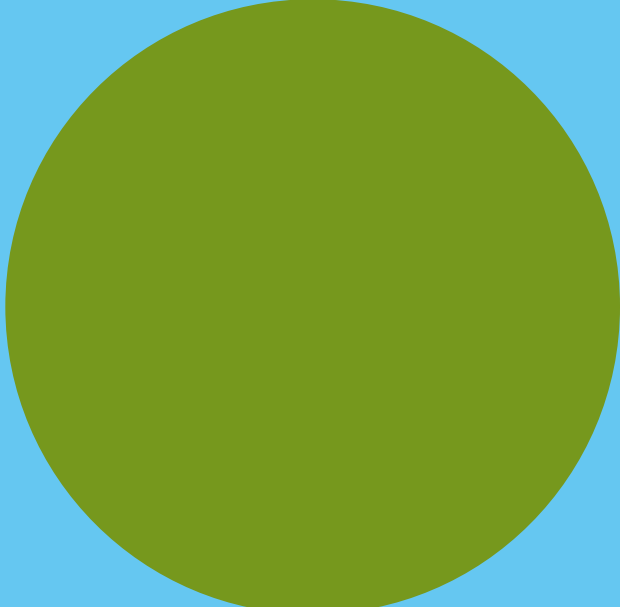
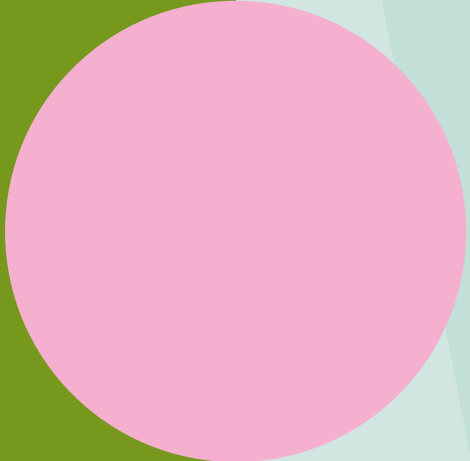
Sven: Het helpt om te leren dat boksen een sport is en dat je er geen misbruik van mag

“De coach heeft me gezegd dat er in Antwerpen, waar ik woon, een paar goeie clubs zijn waar ik zou kunnen verder trainen. Als ik vrijkom ga ik dat zeker proberen te doen.”

maken. Mensen in detentie die deelnemen aan de trainingen zullen meer met hun agressie overweg kunnen en zich beter in hun vel gaan voelen.

Mohamed: Sommigen denken dat als je boksen toelaat in de gevangenis je meer vechtpartijen krijgt op de wandeling, maar het tegendeel is waar: degenen die meedoen aan de trainingen leren verantwoordelijk en gedisciplineerd te zijn. Hoe meer boksen, hoe minder vechten!

**we gebruiken niet de echte namen van de deelnemers*

MUZIEK IN DETENTIE

06

Muziek in detentie

Studievoormiddag

© De Rode Antraciet

Woensdag 27 maart
9u - 13u | Huis van het Nederlands

Een muzikaal jaar in vogelvlucht

Muziek in detentie is een krachtig middel voor expressie, reflectie en rehabilitatie. Ondanks de beperkingen van het leven achter de tralies, biedt muziek een uitlaatklep voor emoties en een manier om verbinding te maken met anderen. In gevangenissen over de hele wereld worden muziekprogramma's aangeboden, variërend van koren en bands tot muzieklessen en workshops songwriting.

Ook in onze Vlaamse en Brusselse gevangenissen vonden in 2024 weer heel wat muzikale initiatieven plaats. Hieronder blikken we even terug op enkele highlights. Daarna geven we het woord aan Silke Marynissen die in november 2021 haar doctoraatsonderzoek startte over de processen en uitkomsten van muziekprogramma's in gevangenissen.

Studiedag 'Muziek in detentie' /

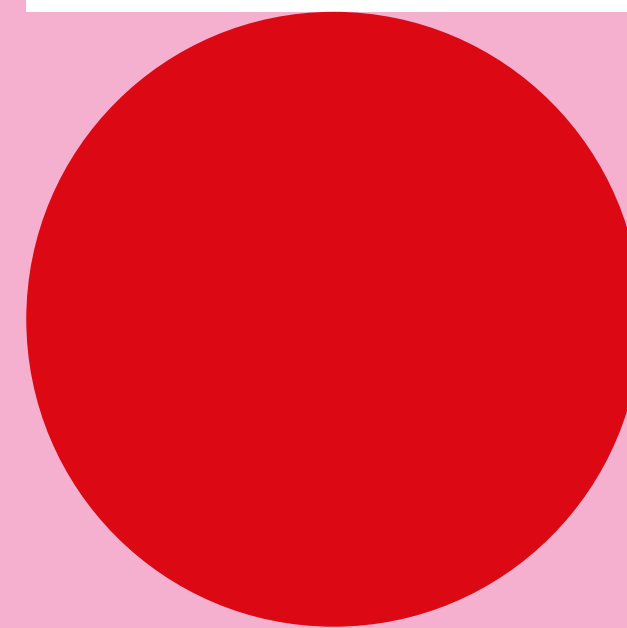
27 maart 2024

Op 27 maart 2024 organiseerden we samen met de onderzoeksgroep Participatie en Leren in Detentie (PALD) van de VUB een inspirerende studiedag rond het thema 'Muziek in detentie'. Onderzoekers, muziekprofessionals en geïnteresseerden verzamelden om de kracht van muziek binnen gevangenis-muren te ontdekken en te bespreken.

Doctoraatsonderzoeker Silke Marynissen (VUB) schetste een helder beeld van hoe muziek in gevangenissen niet alleen een creatieve uitlaatklep biedt, maar ook kansen creëert voor participatie en persoonlijke ontwikkeling. Hierbij werd de koppeling tussen wetenschappelijk onderzoek en praktijk uitvoerig belicht.

In het praktijkgedeelte van de studiedag stonden concrete muziekprojecten centraal. Tijdens de theoretische sessies deelde An De Bisschop (Leerstoel Jonet & professor KASK & Conservatorium Gent) inzichten over de sociale impact van muziek in detentie. Ze benadrukte hoe muziekprogramma's maatschappelijke verandering kunnen stimuleren.

06: MUZIEK IN DETENTIE

Tijdens het panelgesprek deelden muzikanten Kris Strybos en Fatih De Vos en stempedagoge Annick Desair hun ervaringen en reflecteerden ze op de transformerende kracht van muziek.

De studiedag liet zien hoe muziek binnen detentie niet alleen individuen raakt, maar ook systemen kan veranderen. Het event bood niet alleen inzicht, maar vooral inspiratie om de rol van muziek in detentie verder te verkennen en te versterken.

© De Rode Antraciet

© De Rode Antraciet

Afronding van het Europees Erasmus+ project 'GUTS'

In april werd het Europese Erasmus+-project 'GUTS' afgerond. Dit samenwerkingsverband tussen vijf Europese landen had als doel een methode te ontwikkelen om recidive onder jonge delinquenten te voorkomen. Via rap en storytelling kregen jongeren een krachtig communicatiemiddel om hun eigen verhaal te vertellen en hun toekomstdoelen te verwoorden.

Gedurende het project leerden deelnemers in verschillende partnerlanden teksten schrijven, beats maken en performen. Er werd een gezamenlijke song opgenomen, en elke deelnemer kreeg de kans om een eigen nummer in te zingen. In België werkten we in de gevangenissen van Turnhout en Merksplas samen met MC en beatboxer Kris Strybos. In de gevangenis van Dendermonde begeleidde rapper en jongerenwerker Fatih De Vos de workshops, terwijl animatiefilmmaker Koen Vromman een videoclip creëerde met enkele deelnemers.

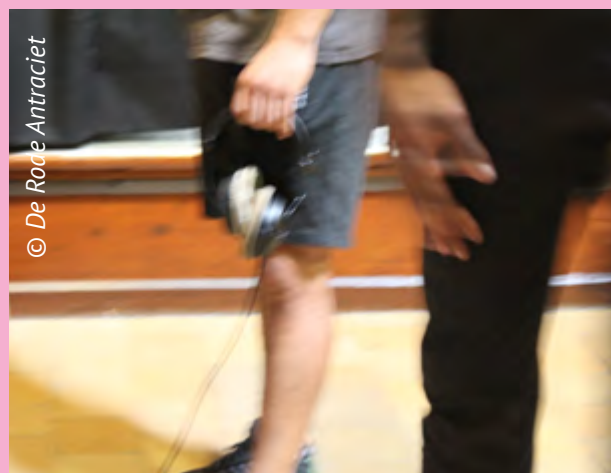
Drie songs en videoclips werden ingezonden voor de GUTS-competitie in Oslo. De gevangenis van Dendermonde blonk uit met *Monster Inside*, een videoclip van zeven muzikanten in detentie onder begeleiding van Fatih De Vos en Koen Vromman. Tijdens het online festival in Noorwegen werd deze Belgische inzending bekroond als beste GUTS-song, gekozen uit 15 inzendingen door een onafhankelijke jury van rappers, mensen in detentie en gevangenispersoneel.

Een prachtige afsluiting van een inspirerend project, dat jongeren in detentie een stem gaf en hen hielp hun talenten te ontplooiën.

[Bekijk de clip](#)

[Lees meer over GUTS](#)

© De Rode Antraciet

Antwerp Symphony Orchestra © Arne Desmedt

Antwerp Symphony Orchestra brengt muziek naar Dendermondse gevangenis

Begin september speelde het Antwerp Symphony Orchestra een concert in de nieuwe gevangenis van Dendermonde, als onderdeel van 'Antwerp Symphony Orchestra Mobiel'. Met een kleinere bezetting en een toegankelijk programma bracht het orkest livemuziek naar wie zelf geen concert kan bijwonen.

Dirigent Steven Verhaert leidde een ensemble van 30 muzikanten in de sporthal van de gevangenis. Op het programma stonden onder andere *Carmen*, *The Magnificent Seven* en *All I Ask Of You*.

Zowel de muzikanten als de muziek werden met veel lof en bewondering onthaald door de mensen in detentie. Voor velen van hen was het de eerste keer dat ze een orkest live hoorden spelen. Handjes in hartjesvorm gingen de lucht in, er klonk lang applaus na ieder nummer, het was met andere woorden overduidelijk dat de mannen genoten van deze muzikale ontdekkingsreis.

[Lees meer: Antwerp Symphony Orchestra in de gevangenis van Dendermonde](#)

Inmate Sessions

in de gevangenis van Brugge

In januari 2022 startten we in samenwerking met de Oostendse organisatie Klein Verhaal een muziek- en animatiefilmatelier in de gevangenis van Brugge. Tweewekelijks wordt de toneelzaal omgetoverd tot een vrijplaats voor artistiek experiment. Het traject kende hoogtes en laagtes maar is intussen een vaste waarde geworden voor de mannen van de open secties van het PCB.

Samen met Lucinda Ra-leden Mario Debaene (animatiefilm), Giovanni Barcella (drums, percussie) en Jeroen Van Herzeele (sax, ewi, synths) wordt er binnen een niet afgelijnd kader samen met geïnteresseerde deelnemers gewerkt naar een uitwisselingsmoment, zowel binnen als buiten de muren.

Inmate Sessions brengen een open sfeer, artistiek experiment en zuurstof binnen de dikke muren van de gevangenis. Het resulteert in verrassende en intense creaties. Tribale soundscapes vol pulse-rende percussie en ruisende elektronica en spontane animaties ontstaan uit wegwerpmateriaal.

Buiten de muren is KAAP ondertussen een vaste partner die zijn deuren opent voor een luister- en toonmoment voor een breed publiek.

[Trailer toonmoment 2023](#)

Muziek in Leuven Centraal: samen zetten we muziek op de kaart!

- De **muziekkelder** in de Leuvense gevangenis biedt de basis voor vele muzikale projecten. Er staat muziek-materiaal van stevige kwaliteit waar mensen in detentie wekelijks mee kunnen oefenen in duo's of groepen tijdens afgesproken tijdsloten. Dit systeem bevordert zelfstandigheid en zorgt voor nieuwe combinaties en muzikale inspiratie. Nieuwe mensen betekenen ook dat de anciens hun rol als initiator en begeleider opnemen, extra zorg dragen voor het materiaal en noden signaleren. Regelmatige overleggen met de gebruikers zijn nodig om afspraken te maken en oplossingen te vinden voor wat niet goed loopt. Samen meedenken en suggesties doen is essentieel. "Laten we het hier organiseren zoals een echte muziekstudio," zegt iemand, "dan ligt alles klaar en kan je meteen repeteren."
- Er is de jaarlijkse projectweek '**Crosslab**' met de Luca School of Arts (Lemmens Instituut Leuven), waar een groep van ongeveer zes studenten samen met een groep mensen in detentie een week lang

oefent, creëert en een optreden voorbereidt. Het resultaat is een verrassend, ontroerend optreden voor bezoekers en genodigden. Al het materiaal van de muziekkelder kan gebruikt worden, wat vraagt om organisatie.

Muzikanten leveren hier een belangrijke bijdrage aan: welke kabels moeten mee, hoe komt het drumstel naar boven, wie verzorgt de PA/techniek?

- Een ander belangrijk project is het **theatertraject FAUST**, waarbij muziek en zang in verschillende talen worden gebruikt, ondersteund door instrumentale intermezzo's die de dramaturgie versterken. Tussen de repetitiedagen door is het belangrijk om tijd te hebben voor verdere oefening, compositie en repetitie.
- Er kunnen ook **muziekopnames** gemaakt worden, begeleid door de moreel consulent/muzikant die opnames maakte voor de cd 'Everyday' van CELL(R), een talentvolle interne band. Dit vereist dat opnameapparatuur wordt binnengebracht, maar dat is geen probleem. Of men kan samen een (eigen) repertoire oefenen en toewerken naar een optreden, bijvoorbeeld op een free podium of tijdens een event zoals de Summer-break. Muziekclips kunnen zelfs in huis worden gemaakt door JAiTV.

- Daarnaast zijn er **gitaarlessen, gitaaruitleen, een muziekkantine, zangateliers en muziek- en zanglessen**. Deze vormen een basis voor het ontdekken en ontwikkelen van talenten. Er zijn ook **workshops song-writing**, waarin een professionele muzikant zijn tips en enthousiasme deelt met de deelnemers.
- Regelmatig worden muzikanten uitgenodigd voor **optredens**. De PA-techniek, het materiaal en het opstellen worden vaak verzorgd door de mensen in detentie. Het is mooi om te zien hoe snel er contact ontstaat

tussen muzikanten, die zelfs elkaars instrumenten mogen uitproberen. De gesprekken achteraf zijn vaak kort, maar waardevol. Dit zijn mooie ontmoetingen die veel betekenis hebben.

Deze projecten en initiatieven vormen samen een netwerk van creatieve mogelijkheden, waarin mensen in detentie zich kunnen ontwikkelen en groeien. Ondanks de beperkte ruimte worden telkens nieuwe mogelijkheden gezocht. Het investeren in middelen, tijd, begeleiding en participatie loont.

Een muziekkelder in elke gevangenis! | In gesprek met Silke Marynissen

Antwerp Symfonisch Orkest © Arne Desmedt

Silke, wat was voor jou de aanleiding om een onderzoek rond muziek in detentie te starten?

Silke: Mijn masterproef ging over digitaal leren in gevangenissen. Gevangenissen intrigeren me, het is een wereld waar weinig mensen echt iets van kennen. Mijn promotor Dorien Brosens stelde een doctoraat voor, en samen kozen we het thema muziek in detentie. Muziek is mijn grote passie. Al sinds mijn zes jaar ben ik bezig met muziek. Ik zing voornamelijk, maar speel ook dwarsfluit, gitaar en piano. Ik weet hoeveel muziek kan betekenen.”

“
**Mijn beeld van
gevangenissen
veranderde sterk
door dit onderzoek.
Ik zie nu vooral de
mens achter de
persoon in detentie.**

© De Rode Antraciet

Is er al veel onderzoek gedaan over muziek in detentie? Waar focust jouw onderzoek precies op?

Silke: Internationaal is er al veel onderzoek gevoerd naar de positieve impact van muziek in gevangenissen. Maar weinig onderzoek kijkt naar de onderliggende processen die deze impact verklaren. Mijn focus ligt net op die dieperliggende factoren zoals de aanpak van de muziekfacilitator, de veiligheidsregels waarmee rekening gehouden moet worden en infrastructuur die vaak beperkend is. Via mijn onderzoek wil ik begrijpen waarom en hoe muziekprogramma's werken. Daarbij focus ik op participatieve muziekprogramma's. Dit gaat over programma's waar mensen samen in groep zelf muziek maken, zoals koren, bands, drumworkshops, rap- en hiphopworkshops en experimentele muziek.

Wat motiveert jou om met deze doelgroep te werken?

Silke: Mijn beeld van gevangenen veranderde sterk door dit onderzoek. Ik zie nu vooral de mens achter de persoon in detentie. Het systeem ontmenselijkt mensen en roept veel vragen op. Via muziek kunnen we een brug naar buiten slaan en verhalen delen.

Wat heeft jou het meest geraakt tijdens je onderzoek?

Silke: De emotionele kracht van muziek. Ik zag mensen huilen tijdens workshops, bijvoorbeeld bij een zelfgeschreven nummer over verlies. Maar ook de blijdschap bij hiphopworkshops, waar deelnemers trots waren op hun muziek. Als onderzoeker vind ik het lastig om na zo'n intense interactie het contact abrupt te beëindigen.

“Ik ben erg geïnteresseerd in thema's als rouw en verlies binnen de gevangeniscontext en hoe muziek daarin eventueel een rol kan spelen.”

Wie zijn precies de muziekfacilitators, kan je daar een beeld van schetsen?

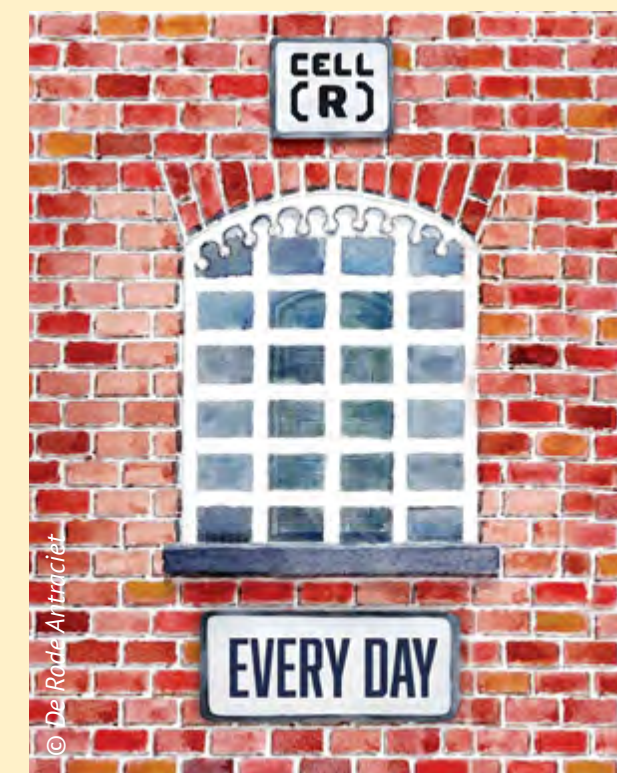
Silke: Dit zijn heel diverse mensen, maar ze werken allemaal mensgericht. Door de mensen in detentie worden ze vaak anders gezien dan gevangenispersoneel. Ze vellen geen oordeel, zijn vriendelijk, luisteren en zetten deelnemers centraal. Ze proberen een goede groepssfeer te creëren. Muziekfacilitators moeten heel flexibel zijn en constant kunnen omgaan met onvoorziene omstandigheden, afwezigheden van deelnemers, akoestische beperkingen, stakingen, ... De gevangeniscontext beïnvloedt alles.

Wat heb je geleerd tijdens je doctoraat en wat zijn je plannen voor erna?

Silke: Ik heb veel geleerd over het gevangenisstelsel en de noodzaak van individuele ondersteuning. En natuurlijk ook over de kracht van muziek: ik wist al dat muziek betekenisvol was, maar nu besef ik pas écht hoe groot die impact is. De toekomst is onzeker en hangt af van mogelijke financiering. Ik ben erg geïnteresseerd in thema's als rouw en verlies binnen de gevangeniscontext en hoe muziek daarin eventueel een rol kan spelen.

Stel, je krijgt carte blanche in de gevangenis. Wat zou je doen?

Silke: Een muziekkelder in elke gevangenis, zoals in Leuven Centraal. Een plek waar personen in detentie zelfstandig of in groep muziek kunnen beleven, waar ze tot rust kunnen komen of zich net kunnen uitleven. Door zo een plek duurzaam te maken, zorg je ervoor dat het kan uitgroeien tot een vaste waarde binnen een gevangenis. Het stimuleert samenwerking, respect en verantwoordelijkheid voor diegenen die er gebruik van willen maken.

“Een muziekkelder stimuleert samenwerking, respect en verantwoordelijkheid voor diegenen die er gebruik van willen maken.”

Ook nog in 2024 10 blikvangers sport en cultuur in detentie

sport

Galamatch Gelmelboys t.v.v. KOTK / Gevangenis Hoogstraten

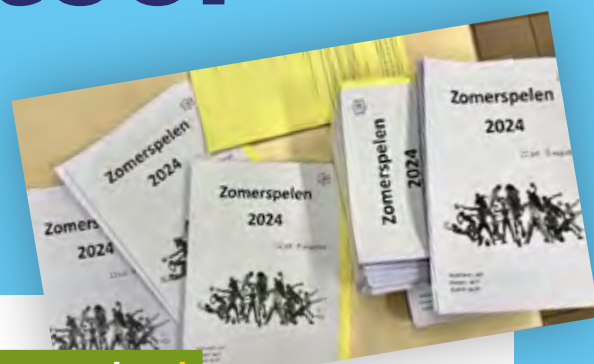
704,1 euro voor Kom op tegen Kanker! dat is het mooie resultaat van de galamatch die de Gelmelboys op Pinkstermaandag 2024 speelden tegen KOMOK, een team van bekende Vlamingen dat met plezier het land doorkruist om te voetballen voor het goede doel. Gelmelboys is de thuisploeg van PSC Hoogstraten, een team van mensen in detentie dat elk seizoen aan de competitie van het Kempisch Voetbal Door Vriendenclubs (KVDV) deelneemt.

Zomerspelen / Gevangenis Ieper, Dendermonde & Oudenaarde

Niet alleen in Parijs, ook in een aantal van onze gevangenissen stonden afgelopen zomer een resem Olympische disciplines op het programma. In Ieper konden de bewoners een hele week lang sportdisciplines beoefenen geïnspireerd door de echte Olympische Spelen. In de nieuwe gevangenis van Dendermonde werden de 'Olympics' volledig door een werkgroep van 10 mensen in detentie georganiseerd. En ook in Oudenaarde zetten de sportfatikken hun schouders onder de hele voorbereiding, uitvoering en evaluatie.

🌐 Lees de terugblik van onze functionarissen via *Zomerspelen in de gevangenissen van Ieper, Dendermonde en Oudenaarde*

Snertschaaktornooi / Gevangenis Wortel

Eind oktober 2024 streden in de gevangenis van Wortel 12 schakers om de felbegeerde titel van het eerste snertschaaktornooi. Naast mensen in detentie verwelkomden we ook drie externe schakers. En in de pauze was er uiteraard een bakje snert met een lekker broodje erbij, gemaakt door de lesgeefsters Hulpkok van LBC en Bakker van CVO EduKempen, samen met hun cursisten.

Kajakken i.s.m. Canal It Up / Detentiehuis Vorst

Tijdens de zomer van 2024 ging een aantal bewoners van Detentiehuis Vorst het kanaal op met één missie: vol enthousiasme visten zij vanuit de kajak zoveel mogelijk niet recycleerbaar afval! De activiteit werd ondersteund door Canal It Up Brussels.

🌐 Volg zeker ook hun sterk verhaal via *Home - City to Ocean*

High Intensity Training / Gevangenis Mechelen

In de gevangenis van Mechelen werd in 2024 High Intensity Training gegeven, in combinatie met boksoefeningen. De concentratie die nodig is voor zo'n training werkte bevrijdend voor de deelnemers die de meeste uren van hun dag op cel zitten. 'Na een dag vol drukte je even helemaal kunnen uitleven, dat kan echt deugd doen', vertelde een deelnemer.

🌐 Lees de terugblik op dit traject via *High Intensity Training | Gevangenis van Mechelen*

Muurschildering i.s.m. de Academie / Gevangenis Tongeren

Samen met Jeff Swinnen, een kunstenaar en leraar bij de Tongerse Academie en enkele personen in detentie werd de bezoekszaal opgefleurd d.m.v. een co-creatieve muurschildering. Na drie brainstormsessies en een basisontwerp van Jeff konden deelnemers zelf aan de slag. Op 21 november werd de muurschildering officieel voorgesteld en was er een afsluitend moment met de directie, de Pentagoon Academie, penitentiaire beambten en natuurlijk de deelnemers zelf.

Tentoonstelling 'Brieven aan en van gedetineerden' / Gevangenis Dendermonde

In 2024 werkten we mee aan het verbindende project 'Brieven aan en van gedetineerden'. De klas van 6 humane van het Pius X – instituut in Zele schreef tijdens het schooljaar 2023-2024 brieven aan gedetineerden uit de gevangenis van Dendermonde. En ze kregen een antwoord. Zowel voor de leerlingen als voor hun correspondenten bleek dit een verrijkende ervaring. Het resultaat van deze briefwisseling kon je tijdens het voorjaar van 2024 zien in de bib van Zele, in de tentoonstelling 'Brieven aan en van gedetineerden'.

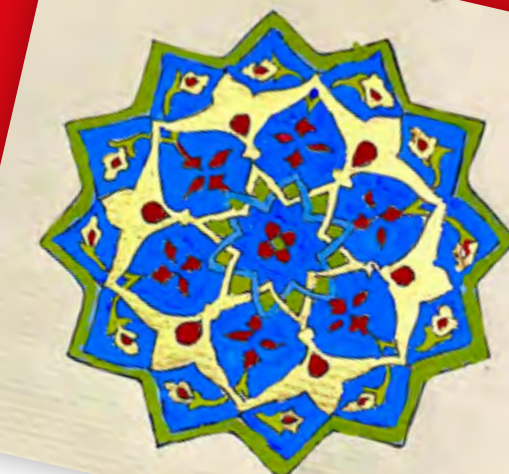

Tournée Locale / Gevangenis Hasselt

Tournée Locale is een cultureel wijkfestival met een sprankelend programma, samengesteld door de buurt, lokale talenten en professionele organisaties. Bijna drie weken lang wordt de buurt op stelten gezet met workshops, (openlucht)films, muziek en kunstzinnige tentoonstellingen voor jong en oud. In 2024 stonden ook enkele activiteiten i.s.m. de gevangenis van Hasselt op het programma, zoals een Kubbtornooi, een quiz en een Ladies Night met een leuke coverband.

Langste Taarttafel / Detentiehuis Kortrijk

Op zondagmiddag 2 juni kon je in het detentiehuis van Kortrijk aanschuiven aan De Langste Taarttafel. De bewoners van het Detentiehuis zorgden voor koffie en zelfgebakken taart, bezoekers konden in gesprek gaan met de bewoners in een gemoedelijke sfeer. De Langste Taarttafel kaderde binnen de 'Week van Verbondenheid' en was een initiatief i.s.m. het Detentiehuis, CAW Zuid-West-Vlaanderen en Avansa Mid- en Zuidwest. De Langste Taarttafel werd genomineerd voor én haalde ook de publieksprijs binnen van de Matexi Award 2024, de prijs voor de beste buurtprojecten in Vlaanderen en Brussel.

Workshopreeks Tazhib / Antwerpen

Begin november 2024 organiseerden we workshops *Tazhib* in de gevangenis van Antwerpen. Een tiental mannen en vrouwen in detentie volgden deze vierdelige workshopreeks waarin de eeuwenoude Perzische kunst van het vergulden centraal stond. De workshops werden begeleid door Mahmoud Saleh Mohammadi, een hedendaagse Tazhib-kunstenaar die bovendien gelooft dat co-creatieve samenwerkingen sociale verandering in gang kunnen zetten.

[Lees er meer over](#)
[Rust vinden in kunst | Tazhib-workshop in de gevangenis van Antwerpen](#)

© De Rode Antraciet

© De Rode Antraciet

Antwerp Symfonisch Orkest © Arne Desmedt

Nog meer ontdekken?

DERODEANTRACIET.BE

© 2025

De Rode Antraciet vzw
Geldenaaksebaan 277
3001 Heverlee
derodeantraciet.be

VORMGEVING

idearte.be

Niets van deze uitgave mag zonder
toestemming gekopieerd of gebruikt
worden op andere websites, in drukwerk
of andere media.